

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Kalle Kitsing

VANGLARAHUTUSED: OLEMUS JA PÕHJUSED

Lõputöö

Juhendaja:
Uno Traat

Tallinn 2009

Lõputöö annotatsioon

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Justiitskolledž	Kuu ja aasta:
Töö pealkiri: Vanglarahutused: olemus ja põhjused	
Töö autor: Kalle Kitsing	
Allkiri:	
<p>KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL: “VANGLARAHUTUSED: OLEMUS JA PÕHJUSED” .</p> <p>TÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES, LÜHIKOKKUVÕTE INGLISE KEELES. LÕPUTÖÖ ON KOKKU 61 LEHEKÜLJEL. KASUTATUD ON 22 ALLIKAT, MILLEST 15 ON EESTI JA 7 INGLISEKEELSE. TÖÖ KOOSNEB NELJAST PEATÜKIST JA ÜHEST LISAST NING SISALDAB 15 JOONIST.</p> <p>LÕPUTÖÖD ISELOOMUSTAVAD PEAMISED MÄRKSÕNAD ON RELATIIVNE DEPRIVATSIOON JA ADMINISTRATIIVNE KOKKUVARISEMINE.</p> <p>LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON ANDA ÜLEVAADE VANGLARAHUTUSTE OLEMUSEST JA PÕHJUSTEST.</p> <p>TÖÖ AUTOR VIIS LÄBI EKSPERTKÜSITLUSE EESTI VANGLASÜSTEEMIS TÖÖTAVATE (TÖÖTANUTE) JULGEOLEKU TÖÖTAJATE JA JUHTIVAMETNIKE SEAS, KES ON RAHUTUSTEGA KOKKU PUUTUNUD.</p> <p>LÕPUTÖÖ RAAMES TÕI TÖÖ AUTOR VÄLJA KA MASSILISTE RAHUTUSTE STATISTIKA EESTI VANGLATE KOHTA 1990 – 2008</p>	
Võtmesõnad:	
Keywords:	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD.....	3
VÕTMESÕNAD JA MÕISTED.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
1. TÖÖ TEOREETILISED ALUSED.....	7
1.1. Vanglarahutuste mõiste.....	7
1.2. Vanglarahutuste teooriad.....	8
1.2.1. <i>Relatiivse derivatsiooni teooria</i>	8
1.2.2. <i>Administratiivse kokkuvarisemise teooria</i>	13
1.2.3. <i>Erinevad käsitlused vanglarahutuste võimalikkusest ja põhjustest</i>	15
2. MASSILISTE RAHUTUSTE STATISTIKA EESTI VANGLATE KOHTA 1990 – 2008.....	17
3. UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	21
3.1. Probleemipüstitus.....	21
3.2. Uurimustöö eesmärk, ülesanded, hüpotees.....	21
3.3. Uurimustöö valim, meetod, korraldus.....	21
4. TULEMUSED.....	23
4.1. Võtmeküsimused ja tulemused.....	23
4.2. Järeldused vanglarahutuste põhjuste kohta.....	45
4.3. Arvamused ja ettepanekud.....	46
KOKKUVÕTE.....	49
SUMMARY.....	52
KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD.....	55
Lisa 1. Ankeetküsimustik.....	57

VÕTMESÕNAD JA MÕISTED

Töös kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses:

Kinnipeetav – vanglas vangistust kandev süüdimõistetu (Vangistusseadus § 2 lg).

Massiline korratus vanglas (vana seaduse järgi) – rohkem kui 10-ne kinnipeetava poolt vangla sisekorra raske rikkumine, mille ohjeldamises on vaja kasutada erimeetmeid (rakendada aktiivset ja jõulist sekkumist) ja/või –vahendeid (vangistusseadus §70¹) ja/või ohjeldusmeetmeid (vangistusseadus § 70). (Justiitsministeeriumi Hädaolukorraks valmisoleku seaduse § 9 lg 1 p 3 ja Vabariigi Valitsuse seaduse § 52 lg 1 alusel)

Massilised korratused vanglates (hädaolukord – uue seaduse järgi) - Sündmus, mille käigus grupp kinni peetavaid isikuid rikuvad vangla korda, millega kaasneb oht inimese elule ja tervisele, kaasneb ulatuslik vangla vara lõhkumine, on häiritud avaliku teenuse osutamine, mille lahendamiseks on vanglal vaja kaasata oluline osa isikkooseisust ja lisaks teisi jõustruktuure ning kasutada läbirääkimisi ja jõulist sekkumist. (Vanglate riskianalüüs 2009).

Massilised korratused kinnipidamiskohas - kinnipidamiskohas selle sisekorra vastaste toimingute organiseerimise või sellistes toimingutes osalemise eest - karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega (Karistusseadustik § 327 lg 1 – jõust. 15.03.2007). Sama teo eest, kui see on toime pandud relva või relvana kasutatava muu eseme, lõhkeseadeldise või lõhkeainega ähvardades, - karistatakse ühe- kuni viieaastase vangistusega (Karistusseadustik § 327 lg 2 – jõust. 15.03.2007). Sama teo eest, kui selle käigus on: tekitatud raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm, - karistatakse kuue- kuni viieteistaastase vangistusega (Karistusseadustik § 327 lg 3 p 1 ja 2 – jõust. 15.03.2007).

SISSEJUHATUS

Lõputöö teema „Vanglarahutused: olemus ja põhjused“ on valitud eelkõige antud valdkonna aktuaalsust silmas pidades. Antud teema uurimise tegi huvitavaks see, et seda pole kriminoloogilisest aspektist varem uuritud. Juba pikemat aega on Eestis tekitanud poleemikat väga suur kinnipeetavate arv vanglates ning kuulsust kogunud rahutused, mida meedia on kõmuliselt kajastanud. Lõputöö kirjutamise tingis autori isiklik huvi vanglarahutuste vastu. Kuna teemat sai alustatud kursusetöona, siis oli autoril soov sellega ka jätkata.

Teema on aktuaalne, kuna vanglarahutus on üldjuhul erakorriline sündmus, mis seab ohtu inimeste elu ja tervise, võib kaasa tuua varade laiaulatuslikku rüüstamist, purustamist ja lõhkumist ning võib häirida avaliku teenuse osutamist. Samuti ei ole vanglaametnikel piisavalt teadmisi ja kogemusi rahutustest, sest inimesed vahetuvad süsteemis väga kiiresti ning on reeglina sellest põlvkonnast, kes neid näinud ei ole. Tegelikuses esinevatele vanglarahutustele saab suure efektiivsusega reageerida vaid siis, kui teatakse ja tuntakse vanglarahutuste olemust ja põhjuseid. Kuna neid kuigi hästi ei tunta, siis on autoril soov seda teadmatust vähendada.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on anda ülevaade vanglarahutuste olemusest ja põhjustest, kasutades selleks erialast kirjandust ning uurimistööga saadud ametnike hinnanguid ja kogemusi.

Töö teoreetilises osas analüüsitakse kahte peamist vanglarahutuste kriminoloogilist teooriat, milleks on relatiivse deprivatsiooni teooria ja kokkuvarisemise teooria ning nende abil tuuakse selgust, kuidas need teooriad seletavad vanglarahutuste põhjust. Lisaks toob töö autor välja vanglarahutuste statistika Eesti vanglate kohta ajavahemikus 1990-2008.a. Antud tööd tuleks vaadata kriminoloogilise uurimusena.

Töö autor püstitas uurimuse läbiviimiseks hüpoteesi: „Vangide pikaajaline deprivatsioon on olulisemaid põhjuseid, mis viivad vanglarahutusteni.”

Uuringu läbiviimiseks koostati küsimustik, millele paluti vastata 20 vanglarahutustega

kokkupuutunud ametnikul. Töö teostamise meetodina kasutati ankeetküsitlust, mis viidi Eesti vanglasüsteemis töötavate (töötanute) julgeolekutöötajate ja juhtivametnike seas. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 19.12.2008 kuni 04.02.2009.a. Ankeedile vastas 20 ametnikust 20, s.t. 100%.

Töö on üles ehitatud järgmiste peatükkidena. Esimene hõlmab endas rahutuste teooriaid, milles käsitletakse kahte kõige levinumat vanglarahutuste teooriat, milleks on relatiivse deprivatsiooni teooria ja kokkuvarisemise teooria. Teine peatükk annab ülevaate massiliste rahutuste statistikast Eesti vanglate kohta 1990-2008 – iga rahutuse kohta tuuakse välja ka oletatavad põhjused. Kolmas peatükk annab ülevaate uurimistöo eesmärkidest, meetodikast ja valimist - uurimuse läbiviimiseks koostati küsimustik, mille kokkupanemisel tugineti sotsioloogilise küsitluse meetodilistele reeglitele. Neljandas peatükis tuuakse välja uuringu tulemused ja ettepanekud

1. TÖÖ TEOREETILISED ALUSED

1.1. Vanglarahutuste mõiste

Massilised korratused vanglates (hädaolukord) - sündmus, mille käigus grupp kinnipeetavaid isikuid rikub vangla korda, millega kaasneb oht inimese elule ja tervisele, kaasneb ulatuslik vangla vara lõhkumine, on häiritud avaliku teenuse osutamine, mille lahendamiseks on vanglal vaja kaasata oluline osa isikkooseisust ja lisaks teisi jõustruktuure ning kasutada läbirääkimisi ja jõulist sekkumist (Vanglate riskianalüüs 2009).

Käesolevas töös püüab töö autor vaadelda ja defineerida rahutust kui universaalset nähtust meie kultuuriruumis, et leida mingid piirid ja ühisnimetajad rahutuste fenomenile. Rahutust kui sellist võib vaadelda ja käsitleda erinevalt, nagu selleks on ajalooline, religioosne ning intellektuaalne rahutus. Ajaloolist rahutust on mõistetud selliste aktidena, mis on toimunud tegudena füüsilises maailmas: rahutuste, vastuseisu, ülestõusu või revolutsioonina. (E. Hartung & Floch 1956)

Rahutus võib filosoofilises mõttes olla korruga nii eitamine kui jaatamine ehk eitus läbi jaatuse või vastupidi. (Kerb 2006) Kõigepealt püüabki töö autor oma töös seda rahutuste definitsiooni vaadelda ja käsitleda erinevalt.

Inglisekeelset terminit insurgency hakati kasutama 19. sajandi teisel poolel ning selle all mõeldi rahutust (või patriootlikumalt sõnastatuna ülestõusu), kus teatud grupp isikuid organiseerub ja alustab enamasti "relvastatud" võitlust kehtiva korra vastu. Rahutus ei pruugi olla tingimata suunatud kehtiva riigikorra vastu, see võib toimuda ka mingi väiksema institutsiooni piires. Niisiis võib näiteks revolutsioon olla eeltoodud tähenduses rahutus, kuid mitte tingimata. (Ühtegi 2007)

Järgmisena tekib küsimus, kas rahutus on sama mis terrorism või mitte? Näiteks võitlevad ju ka terroristid üldjuhul kehtiva riigikorra vastu. Siin tuleb rõhutada mõistete rahutus ja terrorism põhimõttelisi erinevusi. Rahutus tähistab ennekõike tegevuse vormi, aga terrorism tähistab tegevuse sisu. Termin rahutus/mäss ütleb meile, et tegu on riigisisese

konfliktiga, kus üks grupp inimesi organiseerib ja asub võitlema teise, valitseva grupi vastu. Millise taktika nad valivad, sõltub olukorrast ja grupi tegevusest. Kuid terrorism ongi üks võimalikest taktikatest, mida võidakse kasutada, et saavutada oma eesmärk. Seega võivad mässulised kasutada täiesti konventsionaalseid, aga ka mitte konventsionaalseid võitlusviise. (Ühtegi 2007)

Kõige üldisemas mõttes on rahutus/mäss mingi võimuloleva autoriteedi või võimu eiramine. Tegelikuses pole sellel põhimõttelist vahet, kas see soov ka realselt inimese seest välismaailmani jõuab või jääbki see kõigest ürituseks. Kuid reaalelus on selline eristamine vajalik. (Kerb 2006)

Kui on soov erineda ja eralduda selleks, et viia idee maailma, siis sellest hetkest tekib vastuseis. Vastuseisu puhul ei võta kumbki osapool ette midagi sellist, mis nõuab neilt vähemalt sama aktiivset (oleneb, millisena näeb akti rahutuseobjekt) vastutegevust. (Kerb 2006)

Rahutused on tagajärjed, milleni on viinud rahumeelsetest vahenditest lahtiütlemine. Põhjustaja võib olla nii mässaja ise kui ka see, kes viis nad vastuseisule. (Kerb 2006)

Töö autori arvates pole rahutuste definitsioonid reeglina üheselt mõistetavad, ei teoreetiliselt ega ka metafüüsiliselt, enamus rahutuste termineid on seotud tegeliku korratustloova tegevusega.

1.2. Vanglarahutuste teooriad

1.2.1. Relatiivse deprivatsiooni teooria

Vanglarahutuste põhjuseid on palju ja igal põhjusel on oma selgitus. Kuid meie ei uuri iga põhjust eraldi, vaid püüame leida seletust neile põhjustele, mis on laialt levinud ja mis on peamised rahutuste tekitajad.

Üheks peamiseks kinnipeetavate mässumeelset käitumist põhjustavaks ja seletavaks

teguriks on relatiivne deprivatsioon. Antud teooriat saab vaadelda järgmise funktsiooni järgi, milleks on komparatiivne funktsioon. Komparatiivne funktsioon seisneb selles, et inimene võrdleb ennast sageli teistega. Relatiivse deprivatsiooni võimalus tekib, kui inimene võrdleb ennast sellise grupiga, mille liikmetel on rohkem edu, näiteks kinnipeetav, kes jääb oma palgast ilma, võib võrrelda ennast kas kõikide kinnipeetavatega või ainult teiste edukate kinnipeetavatega. Viimasel puhul kogetud ebaõnnestumine on relatiivne deprivatsioon. (Lagerspetz 2006)

See teooria püüab seletada, mis põhjustab inimestes seda meelehärmi, et hakatakse mässama. Üheks heaks näiteks olekski deprivatsiooni teooria. Autori arvates oleks seda teooriat lihtne kirjeldada nagu lapselt kommi äravõtmise juhtumiga. Näiteks kui lapsevanem ostab oma väikesele lapsele kommi ja näitab seda eemalt ning kui laps ligemale tuleb ja ootab, millal kommi saab, siis vanem lihtsalt ei anna seda kommi enam. Seega, mis lapsega juhtub? Ta hakkab nutma. Nutma aga hakkab ta sellepärast, et jäi oma kommist ilma.

Peamised vanglarahutuste põhjused jagunevad laias laastus kahte rühma. Esimeseks põhjuste rühmaks võib lugeda seda, kui kinnipeetava käitumist kujutada loomuliku vastukajana halbadele vanglatingimustele. See idee on võetud deprivatsiooni teooriast. See teooria räägib ja üritab põhjendada sotsiaalseid rahutusi/mässe ja ülestõuse, lähtudes rahuldamatatest põhivajadustest. Enamjaolt mässavad vangid söögi madala kalorsuse, ülerahvastatuse, distsipliini, sadismi, rassismi ja muude ebameeldivate asjaolude tõttu. (Sparks 2004)

Enamus kirjeldusi vanglas toimuvatest mässudest mainivad halbu vanglatingimusi. Halvad tingimused ainuüksi ei suuda põhjendada vanglarahutusi. On ka vanglaid, kus olenemata halbade tingimustest on suudetud olla vabad rahutustest (vanglatingimuste tõestamine). Tingimused Põhja – Ameerika vanglates paranesid tasapisi pärast Teist maailmasõda, kuid samal perioodil oli ka palju ülestõuse ja võimuvõtmisi vangla osakondade üle. (Sparks 2004)

Šotimaal avati 1987. a HMP Shotts, et vahetada välja HMP Peterhead. Uus vangla oli pikaajalistele vangidele, kes elasid üksikvangides, kus olid tervislikud sanitaaringimused. Vang võis omandada gümnaasiumiharidust, teha trenni ning oli olemas ka töökompleks.

Üritati vähendada intsidentide riski, mis toetuvad halbadele tingimustele. Ülerahvastatus oli minimaalseks muudetud. Vangla kannatas esimese viie aasta jooksul ära neli ülestõusu, asjade ja ruumide hõivamist, kahju ruumidele. Selgelt olid töös teised faktorid ja ilmajäetusega ei olnud seal mingit seost. (Sparks 2004)

Vanglamässude üheks peamiseks põhjuseks ongi relatiivne deprivatsioon. See võib toimuda kas üle kogu vangla või mõnes teatud osakonnas. (Carrabine 2005 : 899)

Relatiivse deprivatsiooni teooria järgi mässi põhjus on selles, et inimestel on halb olla ehk teisisõnu suhteline ilmajäetus. Meelepaha tekitavad otsustused ja tunded, mida individ elab üle, kui ta võrdleb ennast ja oma sotsiaalset olukorda grupi või teiste gruppide olukorraga. (Carrabine 2005 : 899)

Relatiivse deprivatsiooni olemus – individ on relatiivses deprivatsioonis, kui ta ei oma teatud eset, tingimust või objekti. Teistel on - mul ei ole. See ese, tingimus või objekt on väga moes. Ta teab, et on võimalik midagi teha, et seda saada, ning selline pikaajaline olukord võib edasi kujuneda rahutuseks. Seda võib nimetada ka sotsiaalseks ebavõrdsuseks. (Carrabine 2005 : 899)

Üheks peamiseks ilmajäätuse põhjusteks vanglas võivad olla (Carrabine 2005):

- a) Seksuaalsuhtest ilmajäetus
- b) Sporditegemise deprivatsioon
- c) Eluoluga seotud asjad
- d) Inimesi on toidetud kehvasti
- e) Värske õhu puudus
- f) Pesemise võimaluse puudus
- g) Riiete puudus
- h) Kambri temperatuur
- i) Muude vajaduste rahuldatus

Need ülaltoodud probleemid on vanglas ühed peamised kinnipeetavate rahulolematust tekitavad tegurid, mis kinnipeetavaid vanglas olles kimbutavad. Neid probleeme on veel palju teisigi, kuid seletaks kõigepealt lahti need mõisted. (Carrabine 2005)

Inimese üks põhivajadusi on värske õhk, korralik toit ning uni. Seega, kui kambris puudub pikemat aega värske õhk ja temperatuur on liiga kõrge või madal, tekib seal olles deprivatsioon ehk põhivajaduste rahuldatus. Samuti kui puuduvad inimlikud tingimused spordiga tegelemiseks ning pole korralikku pesemise võimalust. Kõik need nimetatud põhjused tekitavad inimeses frustratsiooni.(Carrabine 2005)

Kui kinnipeetaval tekib millestki pikaajaline ilmajäetus, näiteks kambris puudub soe vesi, siis kinnipeetav võib muutuda rahulolematuks ning on kergesti ärrituv ja vihane. Mingil hetkel, kui selline asi on kestnud juba pikemat aega, võib kinnipeetav hakata nõudma sooja vett. Halvimal juhul võib see edasi kujuneda rahutuseks, kui selle probleemi lahendamiseks midagi ette ei võeta. Sellele järgnenud rahutus ongi nagu vastuhakk vanglas kehtivale võimule. (Carrabine 2005) Samas, kui tuua selline võrdlus Venemaa vanglaga, siis mõnes Venemaa vangla kambris puudub isegi külm vesi, rääkimata korralikest pesemistingimustest ja soojast veest. Selline ilmajäetus sobib hästi Ameerika vanglate kohta, kus enamus vanglates on olemas soe vesi ja korralik pesemisvõimalus. Kui sealsetel kinnipeetavatel peaks kambris puuduma soe vesi ja hea pesemisvõimalus, siis nende kinnipeetavate pahameel on arusaadav, sest sooja veega pesemine on kujunenud seal normiks. Seega elutingimused on seal paremad. Samas elutingimuste paranemisega suurenevad ka nõudmised.

Sellised pikaajalised ebainimlikud tingimused vanglas muudavad vangla tiksuvaks kellapommiks, mis ootab plahvatamist erinevate intsidentide näol. Teatud deprivatsiooni tase, mis külvab vangides frustratsiooni, toob kaasa iseloomuliku rahutuse ebanormaalsete tingimuste vastu. (Carrabine 2005) Seega me peaksime suutma tagada vanglas vähemalt minimaalsed elutingimused, et rahulolematust ei tekiks, et põhivajadused oleksid rahuldatud.

Autori arvates hakkavad vanglad aina paremaks muutuma nii oma olemuselt kui ka tingimustelt, see ongi põhjus, miks Eesti vanglates pole viimastel aastatel eriti rahutusi olnud. Kui püüda võrrelda nüüdisaja Eesti vanglat mõne nõukogude perioodil olnud vanglaga, siis seda on raske teha. Sellel ajal, kui vanglasüsteem polnud veel piisavalt arenenud, olidki vangla juhtkonnale üheks peamiseks mureks sagedased rahutused ja rahulolu kui selline puudus. Deprivatsioon oli lihtne tulema ja seda tulemust, mis sellest välja arenes, näitavad sellel ajal tekkinud vanglarahutused.

Kuigi maailmas on vangistuse tingimused paranenud, on mässud jäänud. Paremad tingimused peaksid parandama ja ära hoidma need vead, mille üle kurdetakse, nagu elutingimused vanglas. Tõepoolest - paremate elutingimuste poole püüeldakse, kuid mässud jäävad. Põhjus on selles, et vangistuse tingimuste paranemistega kasvavad ka nõudmised. See on üks peamistest põhjustest, miks vanglarahutused vangistuse tingimuste paranemisest hoolimata esinevad. Me peame arvestama sellega, et eluolude paranemisega muutuvad ka meie nõudmised suuremaks. Isegi siis, kui elutingimused on minimaalsed, ei hoi need ära vanglarahutusi. Vanglarahutused võivad tekkida sellest hoolimata ning hoopis teistel põhjustel, seega paremad elutingimused vähendavad vanglarahutuste tõenäosuse riske, kuid ei suuda täielikult rahutusi ära hoi.

Antud vanglarahutuste teooriat kinnitab ka 20.03.1993.a toimunud rahutus Rummu Vanglas. Põhjus: kinnipeetavate rahuolematust vangla kui elukeskkonnaga (eelmisel päeval oli külastanud vanglat inimõiguste delegatsioon, samuti ei oldud kinnipeetavate eelnevatele ettepanekutele/märgukirjadele väidetavalt pikka aega vastatud). Kinnipeetavad ronisid hoonete katustele, avaldamaks meelt enda halva olukorra üle. Olukorra rahustamiseks kasutati vangla eriüksust ja tuletõrje abi. (Vanglate riskianalüüsi statistika 2009)

Samuti kinnitab seda 1998.a juunis toimunud rahutus Tallinna Vanglas. Põhjus: rahulolematust elukeskkonnaga ja olmeprobleemid ei saanud lahendatud (suvel suure palavusega olid ruumid umbsed). Rahutuse käigus lõhuti ära I ja II eelvangistusosakonna 76 kambri pakettaknad. Lõhkumisest võttis osa 250 kinnipeetavat isikut. Olukorra lahendas vanglate enda eriüksus. (Vanglate riskianalüüsi statistika 2009)

Viimase näite puhul oli tegu puhtalt relatiivse derivatsiooniga, täpsemalt öeldes oli peamiseks vanglarahutuse põhjustajaks kambri temperatuur ja värske õhu puudus, mis oli lahti seletatud relatiivse derivatsiooni peamiste põhjuste all.(lk. 10)

Cordobas Argentiinas üliturvalises San Martini vanglas puhkes 2005.a vägivaldne mäss, kinnipeetavad võtsid pantvangi vangladirektori ja 30 valvurit. Vangid alustasid mässu külastustunni ajal, kokkupõrke käigus tapsid valvurid neli põgeneda üritanud vangi. Vangid nõudsid olude parandamist ning ähvardavad pantvangide tapmisega, kui järeleandmisi ei tehta. Omaste kinnitusel peetakse 1800 kinnipeetavaga San Martini vanglas vange

loomalikes tingimustes. (http://rooma.postimees.ee/110205/online_uudised/157551.php 29.03.2009). Antud juhtum näitab selgelt, et tegu oli relatiivse deprivatsiooniga, kus põhjus peitus vangla viletsas elukeskkonnas.

2009.a Liibanoni põhjaosas asuvas Tripoli Al-Qubba vanglas alustasid vangid mässi, võtsid pantvangi kaks valvurit ja süütasid põlema mitu kinnipidamisasutuse sektsiooni. Al-Qubba vangla kinnipeetavad nõudsid paremaid elamistingimusi. (<http://www.postimees.ee/?id=73743> 29.03.2009). Tegu oli relatiivse deprivatsiooniga, mille üheks põhjuseks olid kehvad elamistingimused.

1.2.2. Administratiivse kokkuvarisemise teooria

Administratiivse kokkuvarisemise teooria (Breakdown theory) – põhjus sotsiaalses struktuuris ja administratiivses kontrollis ning vangla juhtkonna tegevuses. (Useem and Kimball 1989)

Administratiivset kokkuvarisemist soodustavad halvad kommunikatsioonid, skandaalid, ebakorrektsed vangide ja valvurite suhteid reguleerivad reeglid, administraatorite ja valvurite vahelised pinged jne. See on nii riigi kui ka organisatsiooni korralgedus. Selline tingimus on rahutusele enam kui sobilik. (Carrabine 2005)

Põhjus peitub vanglate sotsiaalses ja administratiivses struktuuris. See tähendab seda, et vangid ja vanglaametnikud satuvad omavahel nii-öelda semulikule suhtlustasandile, st vanglaametnik teeb koostööd kinnipeetavaga. Mingil tasandil aitab see ülestõuse ära hoida. Vahel on ka nii, et vanglaliider (kinnipeetav), kes kontrollib teisi kinnipeetavaid, on vanglaametnikuga sellises suhtes, kus ta lubab vanglaametnikku “probleemidest eemal hoida vastuteenete eest”. (Sparks 2004)

Termin sotsiaalne probleem viitab oletatavatele sotsiaalsetele tingimustele, protsessidele, ühiskonnakorralduse aspektidele või hoiakutele, mida peetakse mittesoovitavateks, negatiivseks või mille kohta arvatakse, et nad ähvardavad teatud väärtusi ja huve, nagu sotsiaalne sidusus, seaduslik kord, moraal, jõukus ning inimeste vabadus. Sotsiaalne probleem tähistab seda, et olukord erineb sellest, milline ta oleks “heas” või “normaalses

ühiskonnas” (Lagerspetz 2006)

Kuid sotsiaalse probleemi mõiste kasutamine eeldab, et ühiskonnas valitseb vähemalt suhteline üksmeel selles, milline nähtus on probleem ning milline mitte. (Lagerspetz 2006)
Kuid antud töö mõte polegi välja selgitada seda, mis on ühiskonna jaoks probleem, vaid seda, mis on nende probleemide põhjustajad ja miks nad tekivad.

Ühiskond toimib läbi sotsiaalsete mehhanismide, mis kontrollivad hälbivat käitumist ja püüavad säilitada üksmeelt. Sellised mehhanismid, nagu pere, usk ja ühiskondlikud sidemed pakuvad indiviidile sotsiaalset mugavust. Kui aga inimene on häiritud sotsiaalse mugavuse puudumise tõttu, võib sellele järgneda kokkuvarisemine. (Carrabine 2005)

Vangla on koht, kus on koos erinevad inimesed erinevatest paikadest ja erinevatel põhjustel sinna sattunud. Tihtipeale selline kooselu erinevate inimestega, kellel on erinev kultuur, kombed, arusaamad ja suhtumised, tekitab mingil ajahetkel pingeid. Inimene on oma loomult selline, et ta ei suuda hoida oma pingeid pidevalt varjatult, mingil ajal tekib see hetk, kus hakatakse oma meelt avaldama selle vastu, mis neile ei meeldi. Selleks ongi vastuhakk millelegi. (Useem and Kimball 1989)

Teadad tuntuks probleem on sotsiaalne ebavõrdsus. Ebavõrdsus just kinnipeetavate seas, kus teatud kinnipeetuid soositakse vanglaametnike poolt ja teisi mitte. On palju selliseid juhtumeid, kus vanglaametnikud on korrumppeerunud ja teevad koostööd kinnipeetavatega ning eelistavad mõningaid vange teistele.

Nendeks võivad olla valvurid või kõrgemad töötajad ning äärmisel juhul on kaasatud sinna kogu vangla juhtkond, kuid seda juhtub väga harva. Sellistel puhkudel on teatud kinnipeetavatele antud paremad tingimused vanglas elamiseks. Neil on paremad kongid või kambrid, parem kambrisüsteem, nad saavad paremaid tingimusi õppimisel, sportimisel ja meelelahutamisel. (Sparks 2004)

Selline ebavõrdne kohtlemine ametnike poolt on teistele kinnipeetavatele talumatu ning tavaline ärritus võib minna üle mässuks, kus nad ei ole rahul sellega, et neid koheldakse ebavõrdne ja ebavõrdselt. (Sparks 2004)

Näiteks Useemi ja Kimballi analüüs üheksa vangla mässu kohta Ühendriikides. Keskne leid oli see, et kõikides uurimise all olnud mässudes oli kokkuvarisemine (breakdown) administratiivses kontrollis ja vangla operatiivses juhtimises (Useem and Kimball 1989). See sisaldas selliseid tunnuseid, nagu viletsad kommunikatsioonisüsteemid, skandaalid, seosetud reeglid kaasvangidele ja valvuritele, ebastabiilsed käsuliinid, nääklused/tülid valvurite ja administraatorite vahel jne. See korralagedus riigis on pigem vanglate organiseerimise häire, mis on ülim eeltingimus vanglarahutuste ilmnemiseks. (Useem and Kimball 1989)

Mehhikos Tijuana linnas mitu päeva kestnud vanglamässus hukkus 19 kinnipeetavat ning üle kümne sai vigastada. Baja California osariigi politseiülem Daniel de la Rosa sõnul sai mässus 12 kinnipeetavat vigastada. Mehhiko võimud olid vanglas korra juba taastanud ning paigutanud 200 ohtlikumat vangi teistesse kinnipidamisasutustesse. Eelmisel nädalal samas vanglas toimunud rahutustes hukkus neli vangi ning vangide ja politseinike vahelises kokkupõrkes purustati suur osa vanglast. Kinnipeetavate sugulased ütlesid meediale, et tõenäoliselt põhjustas mässu vangla juhtkonna mõnitav suhtumine kinnipeetavatesse ning ülerahvastatus. (<http://194.126.124.214/index.php?0613664229.03.2009>)

Antud juhtum näitab selgelt, et tegu oli relatiivse deprivatsiooniga, mille üheks põhjuseks oli vangla ülerahvastatus. Kuid juhtkonna mõnitav suhtumine on otseselt seotud kokkuvarisemise teooriaga.

1.2.3. Erinevad käsitlused vanglarahutuste võimalikkusest ja põhjustest

Võimalus on keskenduda kollektiivsetele ülestõusudele ja seda ka väga lihtsustatud analüüsis. Brutaalne rahutus, mis on toimunud minevikus, kestab edasi ka tulevikus, kuni kestavad ajaloolised põhjused, mis seda põhjustanud on. (E. Hartung & Floch 1956)

Peamised ajaloolised põhjused on sellised, mis on kestnud pika perioodi vältel, ega pole kuhugi kadunud ka tänapäeval. (E. Hartung & Floch 1956):

1. Probleemne toitlustamine
2. Ülerahvastatusest ja halvadest sanitaartingimustest tulenevad majutusprobleemid

3. Sadistlik jõhkru vanglatöötajate poolt

4. Eelneva kolme punkti erinevad kombinatsioonid

Viimase 20 aasta jooksul on vanglatingimused kõvasti paranenud, kuid siiski leidub teatud vanglaid, kus vangide elementaarseid psüühilisi ja füüsilisi vajadusi ei rahuldata. Rasked psüühilised tingimused tingivad vangide väsimatust tegutseda ja seda nn enesekaitsena. (E. Hartung & Floch 1956)

Vanglarahutused varieeruvad tohutult oma vormilt, osavõtjate arvult, eesmärgilt jne. Mõningates olukordades kinnipeetavad protestivad seaduste vastu. Teisalt lihtsalt rüüstavad nagu organiseerimata grupp mässajaid, kes vahel võivad pöörduda üksteise vastu. Mõned rahutused on initsieeritud poliitiliste organisatsioonide poolt ja oma nõudmisi esitavad nad selleks, et midagi saada. Paljudel juhtudel põhjustavad vangid pantvangidele palju kannatusi, teisalt kohtlevad neid jällegi hästi. Paljudel juhtudel ei võetagi pantvange, isegi kui selleks on võimalus. (Useem & A. Kimball 1987)

See, kuidas rahutused algavad, ei erinegi vanglate vahel väga palju. Enamasti on algatajaks mõned liidrid. Mehed, kes on vaiksed ässitajatüüpi, ärgitavad kaasvange ülestõusule, jäädes ise tagaplaanile. Mõned liidrid on ebastabiilsed ja hoolimatud, kes ei ole harjunud vastutama oma tegude eest. Nad jätkavad oma liidriks olemist, kuni mässu verise lõpuni. (MacCormick 1954)

Kõige suurem tõenäosus rahutuste alguseks on siis, kui vanglas muutub midagi kardinaalselt (elutingimused, seadusandlus, järelevalve) ja eriti suur on tõenäosus, kui see juhtub ootamatult. Samuti on tähtsad ühiskonnas toimuvad sündmused (nt aprillirahutused, samuti teistes vanglates toimuvad rahutused jne). Lisaks peab kinnipeetavatel olema ka hea võimalus seda tekitada (nt vähene järelevalve – vähene järelevalve iseenesest ei ole põhjus, vaid lihtsalt loob paremad võimalused) ja vahendeid (relvi, materjale barrikadeerumiseks jne). (Lauk A.)

2. MASSILISTE RAHUTUSTE STATISTIKA EESTI VANGLATE KOHTA 1990 – 2008

Antud andmed ja statistika on saadud 2007.a Justiitsministeeriumi hädaolukordade lahendamise kavast. Samuti pärineb osa statistikast 2009.a. Vanglate riskianalüüsist.

- 1990-1991 esines mitmeid massilisi korratusi/rahulolematusi vanglates. Põhjused: riigikorra vahetus, kinnipeetavad isikud arvasid, et nad peaksid olema nüüd vabad, halvad elamistingimused, puudulik järelevalve jne. Korratused tõid tihti peale kaasa inimohvreid ja ka varalist kahju.
- 1991.a toimus rahutus Ämari Vanglas. Mitu kinnipeetavat ronisid korstna otsa. Põhjuseks oli kinnipeetavate soov vanglast vabaneda. Kinnipeetavad arvasid, et Nõukogude Liidu aegsed seadused (mille alusel neid süüdi mõisteti) enam ei kehti.
- 11.03.1992.a toimus massiline korratus Ämari Vanglas. Oletatav põhjus: kinnipeetavate omavaheline konflikt ja muudatused seadusandluses (lisaks oli kinnipeetavatel palju vahendeid ja lihtsad võimalused korratuse korraldamiseks). Tapeti kaks kinnipeetavat, süüdati põlema ühiselamu, mis muutus kasutuskõlbmatuks. Ämari Vangla massiline korratus põhjustas ka teistes vanglates erinevaid rahutusi. Olukorra lahendamiseks kasutati teiste vanglate ametnikke ja K-komandot.
- 1992.a mais tekkis massiline korratus Viljandi Vanglas. Oletatav põhjus: järelevalve tugevdamine (eluosakondade sektsioonideks jagamine, vähendamaks negatiivselt meelestatud kinnipeetavate mõjuvõimu ja õigusi) ja muudatused seadusandluses (lisaks oli kinnipeetavatel palju vahendeid ja lihtsad võimalused seda korraldada). Lõhuti eluhoonete ja koolimaja aknaid. Süüdati koolimajas 2 kabinetti, rünnati kividega pääslat jne. Koolimaja katuselt loobiti majandushoovis liikuvaid inimesi ja päästeteenistuse tulekustutuse seadmeid. Paljud kinnipeetavad olid alkoholijoobes. Olukord lahendati koos Politsei operatiivrügemendiga.
- 20.03.1993.a toimus rahutus Rummu Vanglas. Põhjus: kinnipeetavate rahuolematuus vangla kui elukeskkonnaga (eelmisel päeval oli külastanud vanglat inimõiguste delegatsioon, samuti ei oldud kinnipeetavate eelnevatele

ettepanekutele/märgukirjadele väidetavalt pikka aega vastatud). Kinnipeetavad ronisid hoonete katustele, avaldamaks meelt enda halva olukorra üle. Olukorra rahustamiseks kasutati vangla eriüksust ja tuletõrje abi.

- 1996.a leidis aset rahutus Ämari Vanglas. Osalesid 6 alkoholijooobes kinnipeetavat. Vigastati kahte vanglaametnikku. Kinnipeetavad üritasid vanglast põgeneda.
- 1998.a toimus juunirahutus Tallinna Vanglas. Põhjus: rahulolematuse elukeskkonnaga ja olmeprobleemid ei saanud lahendatud (suvel suure palavusega olid ruumid umbsed). Rahutuse käigus lõhuti ära I ja II eelvangistusosakonna 76 kambri pakettaknad. Lõhkumisest võttis osa 250 kinnipeetavat isikut. Olukorra lahendas vanglate enda eriüksus.
- 2000.a toimus rahutus kõikides vanglates. Põhjus: vangistusseaduse jõustumine. Üle 2000 kinnipeetava isiku keeldus toidust peaaegu terve nädal. Rahutus muutus agressiivseks Viljandi Vanglas, kus suleti ennast puhketuppa ja lõhuti aknaid. Olukord lahendati vangla enda täiendavalt kokkukutsutud isikkoosseisu poolt.
- 2003.a leidis aset rahutus Tartu Vanglas. Põhjus: ühe kinnipeetava vanglasisese ümberpaigutamise takistamine. Grupp kinnipeetavaid (ca 20kp) barrikadeeris Tartu Vanglas vangistahoone elusektsiooni sissepääsu sektsiooni olmeruumis olnud laudade ja toolidega. Konflikt lahendati tööl olnud vanglaametnike poolt läbirääkimiste käigus rahumeelselt.
- 2003.a toimus rahutus Murru Vanglas 3. eluosakonna kinnipeetavate seas. Põhjus: suuremahuline läbiotsimine (eesmärgiga vähendada negatiivselt meelestatud mõjukate kinnipeetavate mõjuvõimu). Kinnipeetavad lõhkusid mööblit ja võtsid enda valdusesse vanglaametnike erivahendeid (käeraud, kumminuia, gaasiballoonid, dokumentatsiooni). Olukord lahendati vangla administratsiooni poolt – kinnipeetavad allusid nõudmistele.
- 12.07.2006.a toimus rahutus Viljandi Vanglas. Põhjus: keelduti kinnipeetavaid ühekordselt spordisaali lubamast. Kaks kinnipeetavat algatasid rahutuse, millest võttis osa ligikaudu 28 kinnipeetavat (terve eluosakond). Eluosakonna koridoris süüdati 3 madratsit ja lõhuti ligikaudu 20 eluosakonna akent ning 20 kooli akent. Olukord lahendati vangla enda täiendavalt kokkukutsutud isikkoosseisu poolt.
- 2008.a leidis aset rahutus Viru Vanglas. Põhjus: järelevalve tugevdamine. Kinnipeetavad keeldusid minemast kambritesse.

Antud statistika näitab Eestis toimunud rahutusi ajavahemikus 1990-2008.a. Põhjus on selles, et 1990.a alguses hakkas Eesti tasapisi taasiseseisvumise märke näitama ning alates sellest ajast on Justiitsministeerium pidanud arvestust vanglarahutuste toimumiste kohta. Statistika näitas, et kõige enam on rahutusi toimunud Ämari ja Viljandi Vanglas. Ämari ja Viljandi Vangla on üle elanud 3 suuremat rahutust. Rummus, Tallinnas, Tartus, Murrus ja Viru vanglas on toimunud 1 suurem rahutus. Kuid Pärnu Vanglat pole selles statistikas kajastatud. See ei tähenda veel seda, et Pärnus või mõnes muus vanglas poleks kunagi rahutust toimunud. Väikseimad rahutusi või korratusi on esile kerkinud mingil määral igas vanglas.

Ämari Vangla (rahutused) 1992 aastal. Ämaris toimus uue vabariigi pikim vanglarahutus ning kõige suurim põgenemine. Kaksikümmend kolm aastat tegutsenud Ämari vangla suleti 2007.a talvel. Ametlikult oli tegemist naabruses asuva Murru vanglaga liitmisega. Sulgemise üheks põhjuseks oli laagertüüpi vangla kaotamine. See oli asutus, kus kinnipetavad said vabalt ringi liikuda ja nende üle teostatav kontroll muutus väga keeruliseks ja raskeks.(Bergvald G.)

1990.a alguses, kui Eesti vanglates ja kogu Eestis oli veel Nõukogude võim sees, valitsesid vanglaid suuremad sõjaväeüksused, kellel puudus erialane väljõpe vanglasüsteemis ja kes kehtestasid oma reegleid. Sellel ajal, kui Eestis valitses Nõukogude võim, saadeti paljud kurjategijad karistust kandma Venemaa vanglatesse. Kui Eesti 1991.a Nõukogude võimust vabaks sai, siis kadusid Eesti vanglatest ka enamus vene sõdureid ning Eestis kehtestati kord, kus Nõukogude võim ja seadused enam ei kehtinud. Kuid see periood oli kurjategijate jaoks magus aeg, sest Nõukogude seadused enam ei kehtinud ja Eestis puudus veel oma karistuspoliitika ning vangistuseadus. Seega 1991 aastast alates kuni 1994.a valitses Eesti vanglates täielik kaos. (Bergvald G.)

Ajakirjanduses räägiti, et Ämari vanglas toimus rahutus 1992 aastal ligi pool aastat, kuid täiendavate andmete põhjal võib väita, et need korratus loovad tegevused ei kestnud mitte pool aastat, vaid said alguse 1991. aastast ja kehtsid vahelduva eduga ligi neli aastat ehk 1994. aastani. Selle all ei mõelda mitte ainult rahutusi Ämari vanglas, vaid korratusi kõigis sellel perioodil töötavates Eesti vanglates. Kuid nendest kõige silmapaistvam oli Ämari vanglarahutus, kus kinnipeetavad valitsesid sõna otseses mõttes vanglat. (Bergvald G.)

Kinnipeetavate toitlustamine toimus vanglas edasi, kuid see nägi väidetavalt välja sellisena, et “leivaauto” sõitis vangla väravast sisse ja kinnipeetavad laadisid selle toidust tühjaks. Oli ka väidetavalt kordi, kus auto saadeti tagasi nii, et seal lebasid kinnipeetavate laibad. Kuigi see väide on ametnike endi sõnul tõene, pole see ametlikult tõestust leidnud. (Bergvald G.)

Sellel perioodil oli ka tapmiste arv vanglates kõrge. Aastas tapeti (väidetavalt) kogu süsteemis kuni 40 kinnipeetavat kaasvangide poolt. (Bergvald G.)

Üheks huvitavaks momendiks oli ka see, kui 1991 aastal Eesti iseseisvus, toodi Venemaalt tagasi ligikaudu 1000 ohtlikku kurjategijat, kellel olid välja kujunenud oma subkultuurid. Saabudes Eesti vanglatesse, tekkisid kinnipeetavatel tülid ja arusaamatused, mille käigus hukkus hulgaliselt kaasvange. Ühesõnaga, toimus võimuvõitlus kinnipeetavate vahel. (Bergvald G.)

Analüüsides neid põhjuseid ja seoseid vanglarahutuste teooriatega, siis deprivatsiooni puudumisega sellel hetkel tegemist ei olnud, kuna need rahutused olid ise kunstlikult tekitatud kinnipeetavate poolt. (Bergvald G.)

Mingil määral on seda võimalik võrrelda kokkuvarisemise teooriaga. Antud juhtumi ja teooria puhul oli üheks sarnasuseks see, et vanglasüsteemi suutlikkus midagi teha põrus läbi. Kuid siinkohal peaks rõhutama, et need olid pigem korratust loovad tegevused, mis oleksid võinud edasi kulgeda mässudeks. (Bergvald G.)

Peamised vanglarahutuste põhjused, mis viisid sellise olukorrani, nagu seda oli 1990.a alguses Eesti vanglates (Bergvald G.):

- a) Seadusebaasi puudumine
- b) Karistuspoliitika puudumine
- c) Erialase väljaõppega töötajaskonna puudumine
- d) Kaudne moraalne tugi kinnipeetavatele ühiskonna poolt (teatud poliitiline ringkond)
- e) Kinnipeetavate huvi situatsiooni oma kasuks ära kasutada

3. UURIMISTÖÖ EESMÄRK JA MEETODID

3.1. Probleemipüstitus

Töö autor püüab uurida rahutuste tekkepõhjuseid ja olemust ametnike hinnangute ja kogemuste kaudu. Selleks, et seda saavutada, viis autor läbi ekspertküsitluse Eesti vanglasüsteemis töötavate (töötanute) julgeolekutöötajate ja juhtivametnike seas, kes on rahutustega kokku puutunud.

3.2. Uurimistöö eesmärk, ülesanded, hüpotees

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli saada Eesti vanglasüsteemis töötavalt (töötanutelt) julgeolekutöötajatelt ja juhtivametnikelt, kes olid rahutustega kokku puutunud, informatsiooni Eestis toimunud vanglarahutuste olemuse ja põhjuste kohta.

Selleks, et nende eesmärkideni jõuda, oli vaja viia läbi ankeetküsitlus. Töö autor püstitas uurimuse läbiviimiseks hüpoteesi: „Vangide pikaajaline deprivatsioon on olulisemaid põhjuseid, mis viivad vanglarahutusteni.” Ankeet on toodud kokkuvõtte lisas.

3.3. Uurimistöö valim, meetod, korraldus

Töö teostamise meetodina kasutati ankeetküsitlust, mis viidi läbi Eesti vanglasüsteemis töötavate (töötanute) julgeolekutöötajate ja juhtivametnike seas, kes olid rahutustega kokku puutunud. Küsitlust teostati ajavahemikul 19.12.2008 kuni 04.02.2009.a.

Uurimuse läbiviimiseks koostati küsimustik, mille kokkupanemisel tugineti sotsioloogilise küsitluse metoodilistele reeglitele. Küsimustik saadeti e-posti teel küsitlejateni, et nad saaksid küsimustikule vastata. Enne seda lepitati soovitud isikutega telefoni või e-posti teel kokku, kas nad on üldse nõus vastama. Seejärel, kui nõusolek oli olemas, saadeti see ankeet neile e-posti teel.

Analüüsi läbiviimise aluseks võeti 20 ametnikku, kes on vanglarahutustega kokku puutunud. Nendest vastas ankeedile 20, s.t. 100% küsitletuist.

20-st vastajast 19 olid mehed ja 1 vastaja oli naisterahvas. Kõik 20 ametnikku olid rahutustega mingil määral kokku puutunud või teadlikud nende olemusest ja põhjustest.

I klassi vanglainspektorina töötas kõikidest vastajatest kõige rohkem 11 ametnikku 20-st. 5 olid vangla peainspektorid. Samuti oli üks ametnik ka Justiitsministeeriumi töötaja ning kolm ametnikku olid endised juhtivametnikud vanglas, täpsemalt öeldes endised vangladirektorid.

Rakenduslikku kõrgharidust omas kõikidest vastajatest kõige rohkem 14 ametnikku 20-st. Ülejäänud 6 ametnikku omasid kõrgharidust.

6 kuni 10 aastat oli kõikidest vastajatest kõige rohkem töötanud vanglas 13 ametnikku. Nendest 6 ametnikku olid töötanud kauem kui 10 aastat. Alla 6 aasta oli töötanud vanglas ainult 1 ametnik.

Antud andmete ja näitajate põhjal pole põhjust kahelda, et tegu ei oleks olnud oma ala ekspertidega.

4. TULEMUSED

4.1. Võtmeküsimused ja tulemused

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kui sageli nad on vanglarahutustega kokku puutunud. (küsimus nr. 4):

Tulemused näitavad, et 20-st ametnikust 18 olid vanglarahutustega isiklikult kokku puutunud ning 2 ametnikku oli neid näinud ja teadlikud nende põhjustest. Vanglarahutustega kokku puutunud rohkem kui paar korda, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 9 ametnikku 20-st. Vähemalt paar korda oli kokku puutunud 8 ametnikku 20-st. Vähemalt korra, 1 ametnik 20-st. Antud andmed näitavad selgelt, et Eestis on toimunud rahutusi ja on ka ametnikke, kes on rahutustega kokku puutunud isegi rohkem kui paar korda.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Rahutuse all mõtlen mina eriolukorda riskianalüüsi mõttes (mõiste: Sündmus, mille käigus grupp kinnipeetavaid isikuid rikuvad vangla korda ja mille lahendamiseks on vanglal vaja kaasata oluline osa isikkooseisust, kasutada läbirääkimisi või jõulist sekkumist, millega kaasneb oht inimese elule ja tervisele, on häiritud avaliku teenuse osutamine või kaasneb ulatuslik vangla vara lõhkumine). Tavaline allumatus, kus kinnipeetavad millegi vastu protestivad – nt ei ole rahul toidujagajaga ja tambivad mingi aeg vastu uksi ei ole rahutus. (Argo Lauk)*
- *Kommentaar oma vastusele: Ei ole küll ise otseselt kokku puutunud, kuid olen nendest teadlik (Vangla riskianalüüsi koostamisel olen natuke lugenud nendest). Edaspidistele küsimustele, mis puudutavad konkreetse rahutuse olemasolu, jätan ma vastamata, kuna ei ole juures viibinud. (Argo Lauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida sobivam variant. (küsimus nr. 5):

- a) Kui Te ei ole ise isiklikult üldse kokku puutunud mõne rahutusega, aga olete näinud mõnda rahutust ja teadlik nende rahutuse põhjustest, siis kui raske oli juhtkonnal

Teie arvates seda rahutust maha suruda?

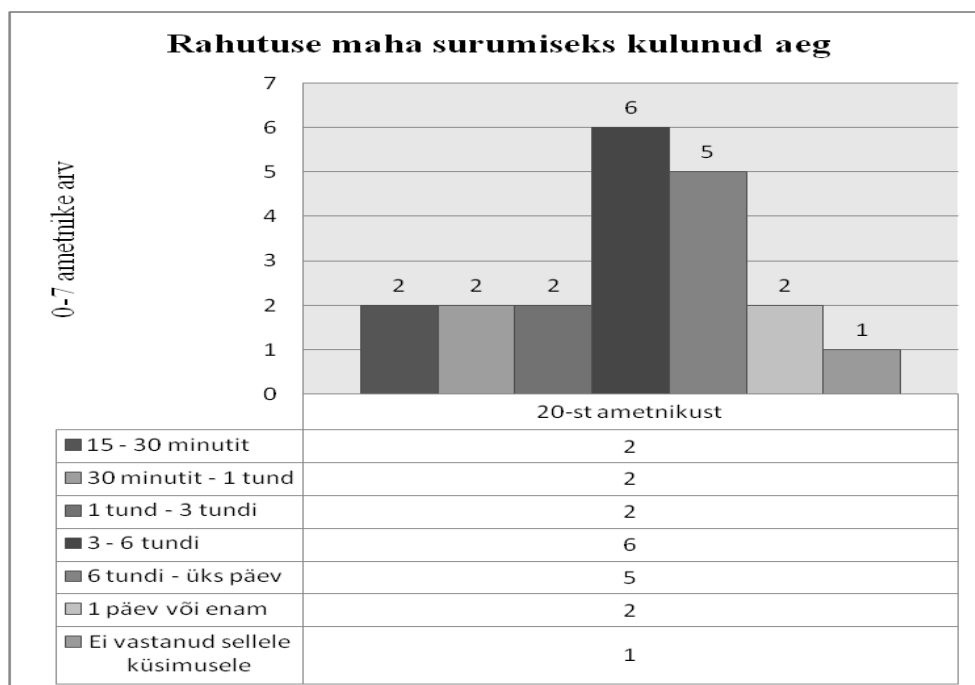
Kes ei ole isiklikult vanglarahutustega kokku puutunud, vastasid 2 ametnikku kahest, et on mõnda rahutust näinud ja teadlikud nende rahutuste põhjustest ning seda rahutust oli keeruline maha suruda.

Ankeedis paluti vastajatel märkida sobivam variant. (küsimus nr. 5):

b) Kui olete kokku puutunud, siis kui raske oli seda viimast rahutust maha suruda?

Vastustest võib välja lugeda, et 20-st ametnikust 18 olid vanglarahutustega isiklikult kokku puutunud ning 2 ametnikku olid neid näinud ja teadlikud nende põhjustest. 20-st ametnikust, kes oli rahutustega isiklikult kokku puutunud, vastasid 9 ametnikku 20-st, et seda rahutust oli keeruline maha suruda. Lihtne maha suruda, 5 ametnikku 20-st ning 4 ametnikku 20-st vastasid, et rahutust oli piisavalt lihtne maha suruda. Kui Eestis peaks toimuma mingi rahutus, siis selle lahendamine ei pruugi alati olla nii lihtne.

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kui kaua kulus aega selle rahutuse mahasurumiseks. (küsimus nr. 6):

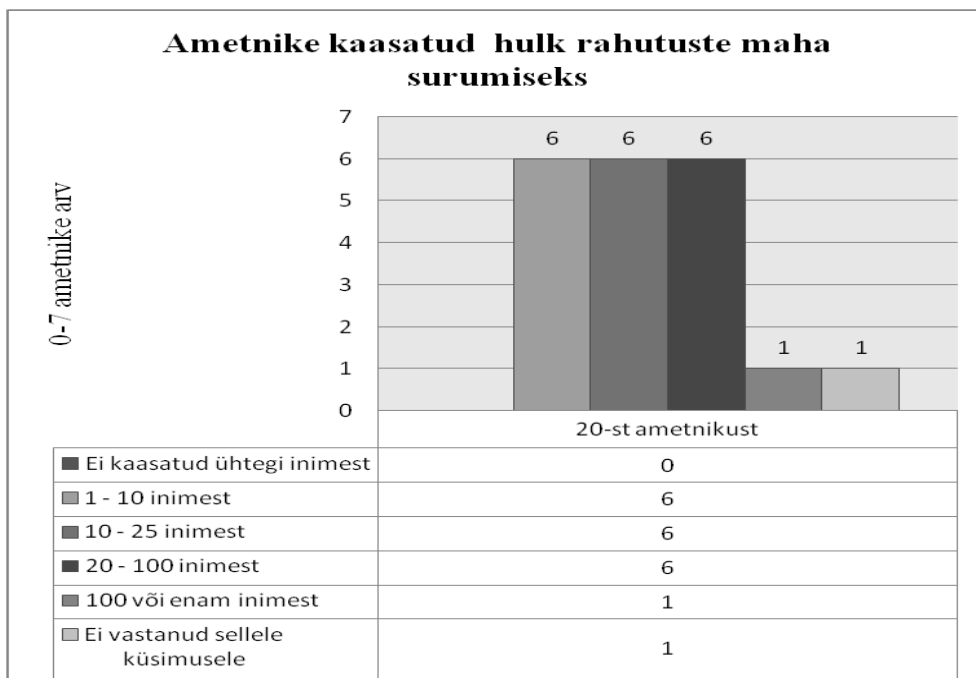

Joonis 1.

20-st ametnikust 6 väitsid, et rahutuse maha surumiseks kulus neil 3-6 tundi. 6 tundi kuni

üks päev, vastasid kõikidest vastajatest 5 ametnikku 20-st. 15-30 minutit; 30 minutit-1 tund; 1 tund-3 tundi; 1 päev või enam vastustele, vastasid võrdselt 2 ametnikku. Üks ametnik ei vastanud küsimusele, kuna ta ei pidanud sellele vastamist otstarbekaks, kuna ta polnud ise rahutusega isiklikult kokku puutunud. See annab kindlalt aimu sellest, et rahutuse puhkedes on selle mahasurumine aeganõudev.

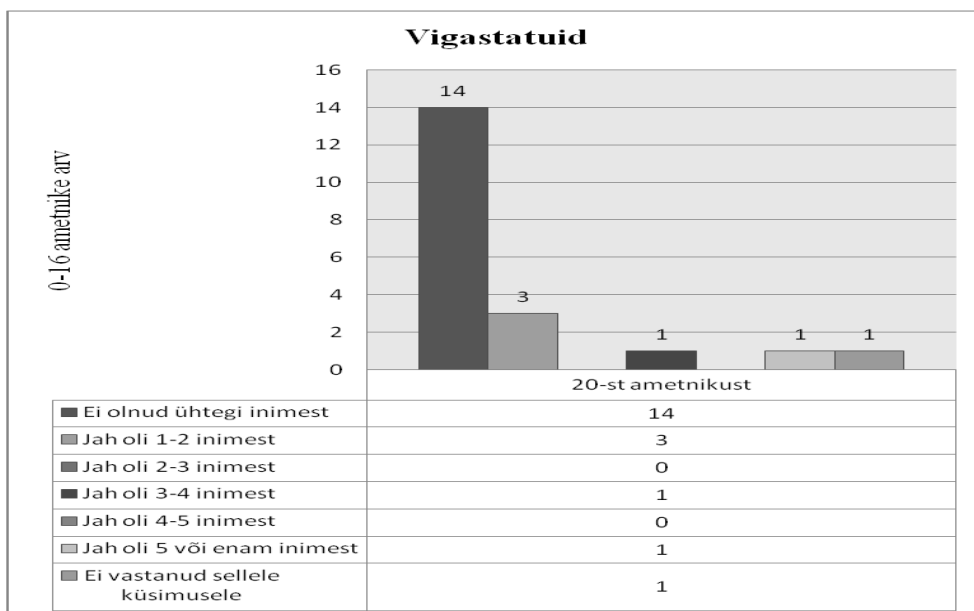
Ankeedis paluti vastajatel märkida, kui palju ametnikke oli vangla kollektiivist kaasatud selle rahutuse mahasurumiseks. (küsimus nr.7):

Joonis 2.

20-st ankeedile vastajast vastasid võrdselt 6 ametnikku, et vanglarahutuse mahasurumiseks oli kollektiivist vaja kaasata 1-10; 10-25 ning 20-100 inimest. 100 või enam inimest oli rahutuse maha surumiseks vaja kaasata, vastas 1 ametnik 20-st. Antud arvude põhjal on üldiselt raske midagi otsustada, aga see näitab selgelt, et rahutuse puhkemise korral on vaja sinna kaasata ametnikke. Just selliseid ametnikke, kes oskaksid olukorda hinnata ja seda rahumeelselt lahendada.

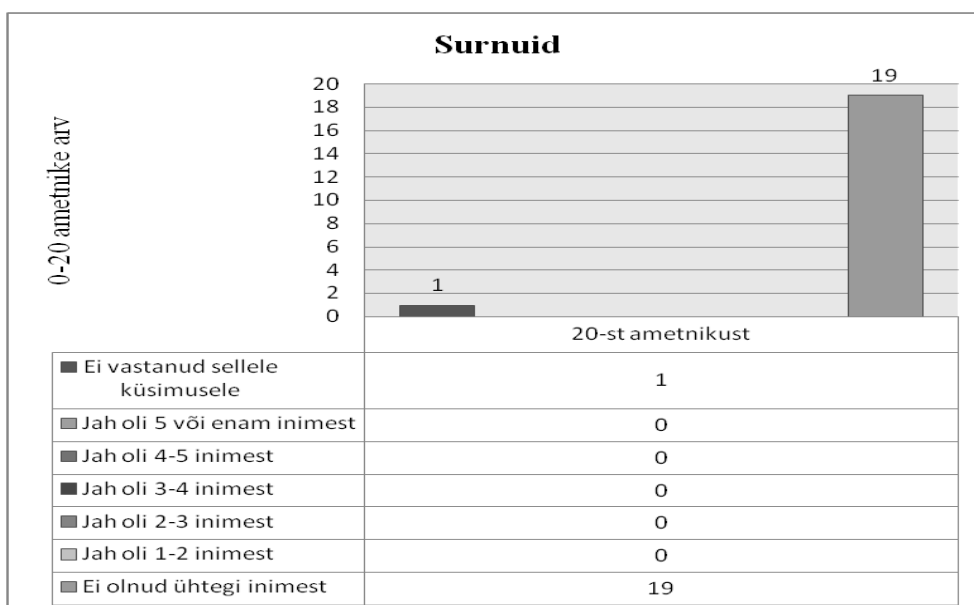
Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas antud rahutuse käigus oli vigastatud või surnuid? (küsimus nr. 8) Vigastatud:

Joonis 3.

Tulemused näitavad, et 14 ametnikku 20-st väitsid, et antud rahutuse käigus ei olnud vigastatuid. 1-2 vigastatut, vastas 3 ametnikku 20-st. 3-4 vigastatut, vastas 1 ametnik 20-st. 5 või enam inimest, vastas 1 ametnik 20-st. Seega ei olnud see 100% vastus, mis väidaks, et korratust loova tegevuse käigus ei esine vigastatuid.

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas antud rahutuse käigus oli vigastatuid või surnuid? (küsimus nr.8) Surnuid:

Joonis 4.

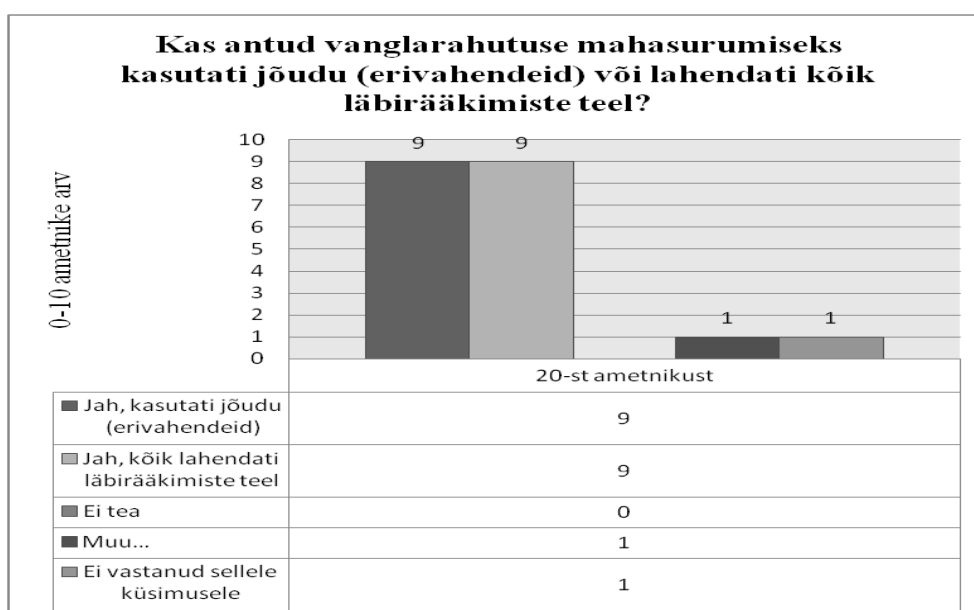
20-st ametnikust 19 vastasid, et ühtegi surnut ei olnud. See näitab omakorda, et vangla on senini olnud võimekas ja suuteline rahutustega hakkama saama, kuna surnuid ei ole olnud ja selle tekkimise tõenäosus pole olematu, aga kiire reageerimise korral välditav nähtus.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

Vigastatuid:

- *Kommentaar oma vastusele: nad tegid enesevigastuse, lõiksid žiletiga veresooni.*
(Kaimar Karuauk)

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas antud vanglarahutuse mahasurumiseks kasutati jõudu (erivahendeid) või lahendati kõik läbirääkimiste teel? (küsimus nr.9):

Joonis 5.

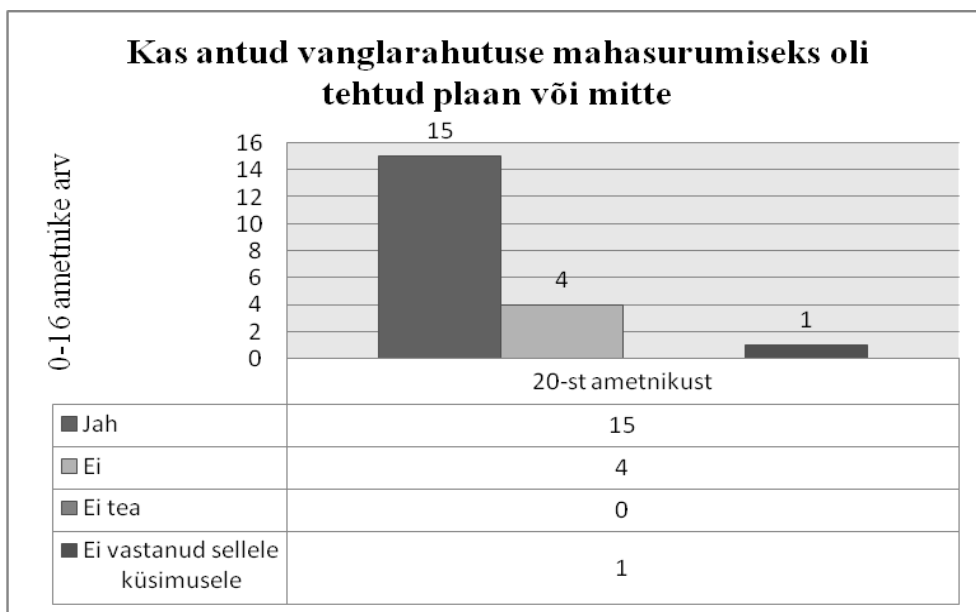
Jah, kasutati jõudu (erivahendeid), vastas 9 ametnikku 20-st. Jah, kõik lahendati läbirääkimiste teel, 9 ametnikku 20-st. Variant muu, 1 ametnik 20-st. See näitab seda, et vanglal tuleb rahutuse tekkimise korral ka füüsiliselt sekkuda ja selleks valmis olla.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Muu...Jah, kasutati jõudu (erivahendeid); Jah, kõik lahendati läbirääkimiste teel.*

- *Kommentaar oma vastusele: Jah, kõik lahendati läbirääkimiste teel ja kasutati ka füüsilist jõudu. (Kaimar Karuauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas antud vanglarahutuse mahasurumiseks oli tehtud mingi plaan või mitte? (küsimus nr. 10):

Joonis 6.

Jah, vanglarahutuse mahasurumiseks oli tehtud plaan, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 15 ametnikku 20-st. Ei olnud tehtud plaani, vastas 4 ametnikku 20-st. Vastus oli üllatav, mis näitab seda, et on ka juhuseid, kus vangla ei suuda või ei oska olukorda hinnata ja lahendada ning ette valmistada selleks plaani. See peaks olema sügav mõttekoht vanglatele, kuidas oma reageerimise ja lahendamise oskust suurendada.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Kommentaar oma vastusele: plaani koostamisel toetusime Julgeolekuosakonna infole, et vastuhakku ei tohiks olla, kuid olukord muutus ja tegime operatiivselt uue plaani koos relvastatud üksuse ülemaga. (Kaimar Karuauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, millest oli antud rahutus Teie arvates tingitud? (küsimus nr. 11):

Millest oli antud rahutus Teie arvates tingitud?		
Jrk. nr.	Asjaolu	Vastajate arv
1	Kinnipeetavad olid mingi nähtuse või muutuse vastu (näiteks muutus seaduses)	10
2	Kunstlikult kinnipeetavate poolt, et näidata oma võimu (provokatsioon)	9
3	Või olid need tingitud millestki muust	6
4	Kinnipeetavate omavaheline arveteklaarimine, mis kulges edasi mässuks	3
5	Kinnipeetavad väitsid, et neid koheldi ebainimlikult (inimväärikus)	2
6	Kinnipeetavad olid jäänud millestki ilma (näiteks palk jäi saamata)	2

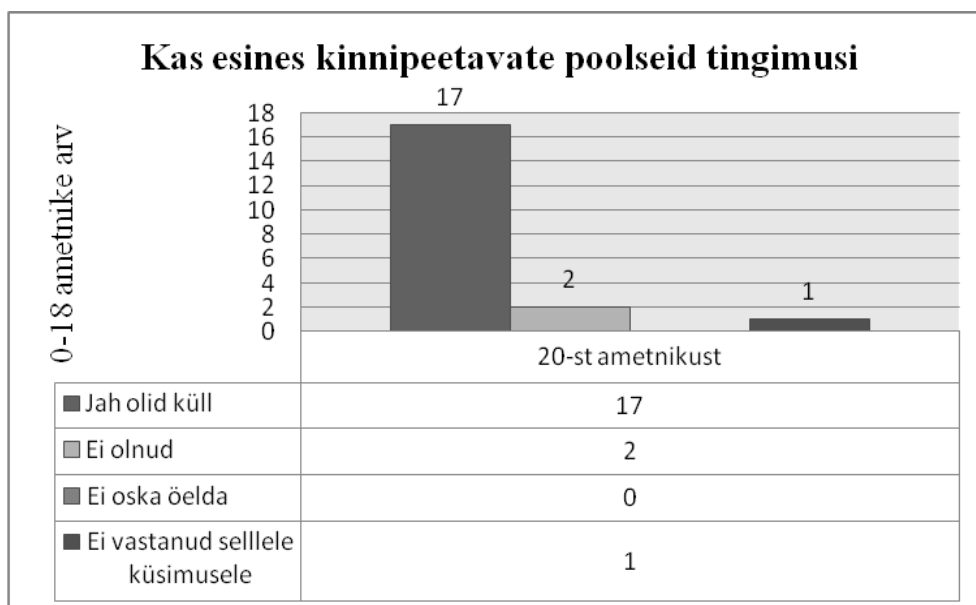
Joonis 7.

Tabeli pingereas on esimesel kohal asjaolu „Kinnipeetavad olid mingi nähtuse või muutuse vastu (näiteks muutus seaduses)“ ning sellele vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 10 ametnikku 20st. Kunstlikult kinnipeetavate poolt, et näidata oma võimu, 9 ametnikku 20-st. Põhjused olid tingitud millestki muust, 6 ametnikku 20-st. Kinnipeetavate omavaheline arveteklaarimine, mis kulges edasi mässuks, 3 ametnikku 20-st. Kinnipeetavaid koheldi ebainimlikult, 2 ametnikku 20-st. Kinnipeetavaid olid jäänud millestki ilma, 2 ametnikku 20-st. See aga omakorda näitab seda, et vanglarahutusi võib põhjustada ükskõik milline ootamatu otsus, kui seda ei osata õieti realiseerida ega kinnipeetavatele üheselt mõistetavaks teha, milleks mingit muutust vaja on.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Muu... protest kinnipeetavate paigutamiste ja ventilatsiooni mittetöötamise vastu. (Raini Jõks)*
- *Muu...kinnipeetavad takistasid ümberpaigutuse teostamist. (Janek Riives)*
- *Muu...kinnipeetavate jaoks muutus elukorraldus ja subkultuurilised muudatused. Hakkasime alandatud ja autoriteete ühte eluosakonda paigutama. (Karuaug K.)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas antud rahutuse korral olid kinnipeetavad esitanud ka omapoolseid tingimusi? (küsimus nr.12):

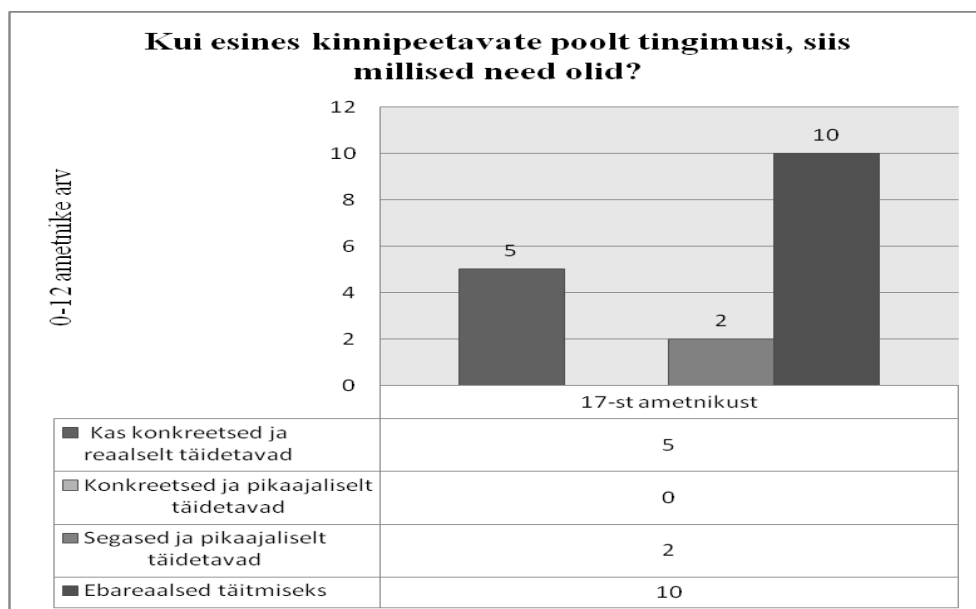
Joonis 8.

Kas rahutuse käigus esitasid kinnipeetavad omapoolseid tingimusi: esitati küll, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 17 ametnikku 20-st. Ei olnud, 2 ametnikku 17-st. See näitab seda, et vangid üldjuhul esitavad ka omapoolseid tingimusi, milleks nad rahutuse korraldasid või mida nad tahavad selle käigus saada.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Kommentaar oma vastusele: nad esitasid need sündmuste käigus. (Karuaug K.)*
- *Muu...ei saanud sel päeval poodi. (Lauri Abel)*

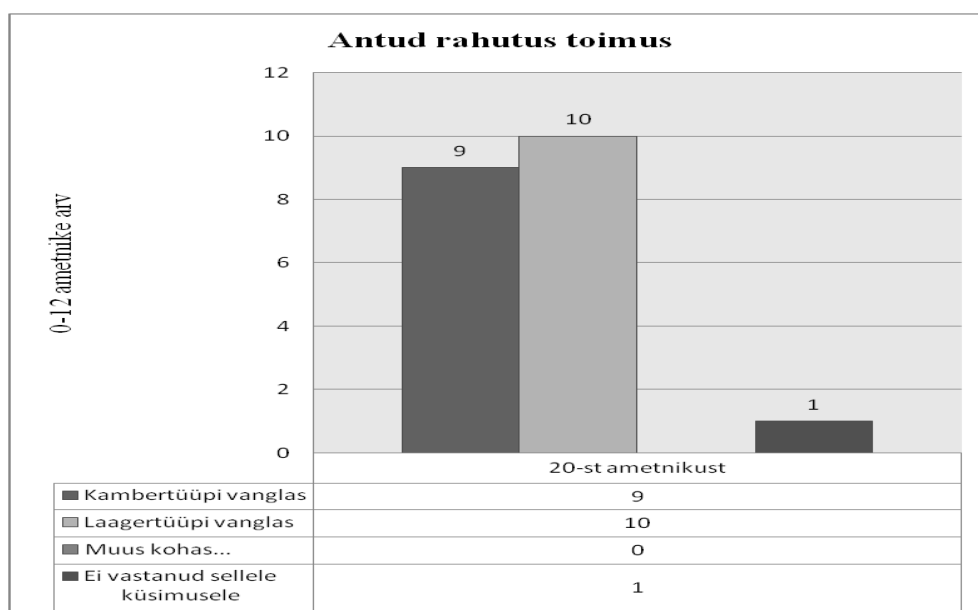
Ankeedis paluti vastajatel märkida, kui esinesid kinnipeetavate poolt tingimused, siis millised need olid? (küsimus nr.13):

Joonis 9.

Kui esinesid kinnipeetavate poolt tingimused, siis millised need olid: Ebareaalsed täitmiseks, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 10 ametnikku 17-st. Konkreetseid ja realselt täidetavad, 5 ametnikku 17-st. Segased ja pikaajaliselt täidetavad, vastas 2 ametnikku 17-st. Seega võib järeldada, et kinnipeetavate nõudmised on üldjuhul ebaselged.

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kus antud rahutus toimus? (küsimus nr.14):

Joonis 10.

Kus antud rahutus toimus: Laagertüüpi vanglas, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 10 ametnikku 20-st. Kambertüüpi vanglas, 9 ametnikku 20-st. Antud tulemusest võib väita, et laagertüüpi vangla on jätkuvalt üks probleemsemaid kohti.

Ankeedis paluti vastajatel märkida, mis on Teie arvates peamine asjaolu, mis võib põhjustada vanglarahutust? (küsimus nr. 15):

Mis on Teie arvates peamine asjaolu, mis võib põhjustada vanglarahutust?		
Jrk. nr.	Asjaolu	Vastajate arv
1	Muu.....	11
2	Laagertüüpi vangla	8
3	Karm kord	5
4	Inimlike vajaduste rahuldamatus	3
5	Ebapiisavad sporditegemise võimalused	3
6	Vanglaametnike vähesus	2
7	Kehv toit	2
8	Suur vangla	2
9	Kambertüüpi vangla	2

Joonis 11.

Mis on vanglarahutuse peamine rahutust tekitav asjaolu? Antud tabeli pingereas on esimesel kohal asjaolu „Muu.“ ning sellele vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 11 ametnikku 20-st. Laagertüüpi vanglas, 8 ametnikku 20-st. Karm kord, 5 ametnikku 20-st. Inimlike vajaduste rahuldamatus, 3 ametnikku 20-st. Ebapiisavad sporditegemise võimalused, 3 ametnikku 20-st. Vanglaametnike vähesus, 2 ametnikku 20-st. Kehv toit, 2 ametnikku 20-st. Suur vangla, 2 ametnikku 20-st. Kambertüüpi vangla, 2 ametnikku 20-st. See näitab, et kõik esitatud küsimustevariandid oli asjakohased. Küsimuste vastustevariandid inimlike vajaduste rahuldamatus, ebapiisavad sporditegemise võimalused ja kehv toit on otseselt seotud deprivatsiooni teooria ja autori poolt püstitatud eesmärgiga.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Muu...vanglaametnikud ei lase vangidel elada vangi põhimõtete järgi. (Luberg J.)*
- *Muu...kinnipeetavatele on antud liiga palju õigusi.*
- *Muu...Konkreetselt põhjust ei saa välja tuua kõik sõltub olukorrast ja kinni*

peetavate meelestatusest.

- *Muu...Seaduse karmistumine. (Gunnar Bergvald)*
- *Muu – madal töödistsipliin.*
- *Muu...Üks asjaolu ei pruugi alati olla põhjuseks, see võib toimuda mitme asjaolu kokkulangemisel. (Lauri Abel)*
- *Muu...ebastabiilne elukorraldus. (Rain Annusvere)*
- *Muu...Olulist rolli on mänginud rahutuse tekkimisel vangla administratsiooni tegevused, mis ei ole olnud vastuvõetavad nn „arvamusliidritest kinnipeetavatele“. Vangla subkultuuri „murdmine“. Laagertüüpi vanglates „arvamusliidrite“ hoidmine on olnud suureks julgeolekuriskiks sellistele vanglatele. (Rando Kalmus)*
- *Muu...Kõige suurem tõenäosus rahutuste alguseks on siis, kui vanglas muutub midagi kardinaalselt (elutingimused, seadusandlus, järelevalve) ja eriti suur tõenäosus, kui see juhtub ootamatult. Samuti on tähtsad ühiskonnas toimuvad sündmused (nt aprillirahutused, vene-eesti jalgpallimatš, samuti teistes vanglates toimuvad rahutused jne). Lisaks peab kinnipeetavatel olema ka hea võimalus seda tekitada (nt väike järelevalve – väike järelevalve iseenesest ei ole põhjus, vaid lihtsalt loob paremad võimalused) ja vahendeid (relvi, materjale barrikadeerumiseks jne) Täpsema info saaksid tulevasest vanglate riskianalüüsist. Hetkel on see veel tegemisel. (Argo Lauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, mis on Teie jaoks peamine kinnipeetavate vägivalda soosiv asjaolu? (küsimus nr.16):

Mis on Teie jaoks peamine kinnipeetavate vägivalda soosiv asjaolu?		
Jrk. nr.	Asjaolu	Vastajate arv
1	Kaaskinnipeetavad	11
2	Eluoluga seotud asjad	8
3	Ülerahvastatus	5
4	Ebaratsionaalne vabaaja kasutamine	5
5	Vangla juhtkond	3
6	Muu....	3
7	Töömured	2
8	Kehvad elutingimused	2
9	Rassierinevused	2
10	Sotsiaalne ebavõrdsus	2

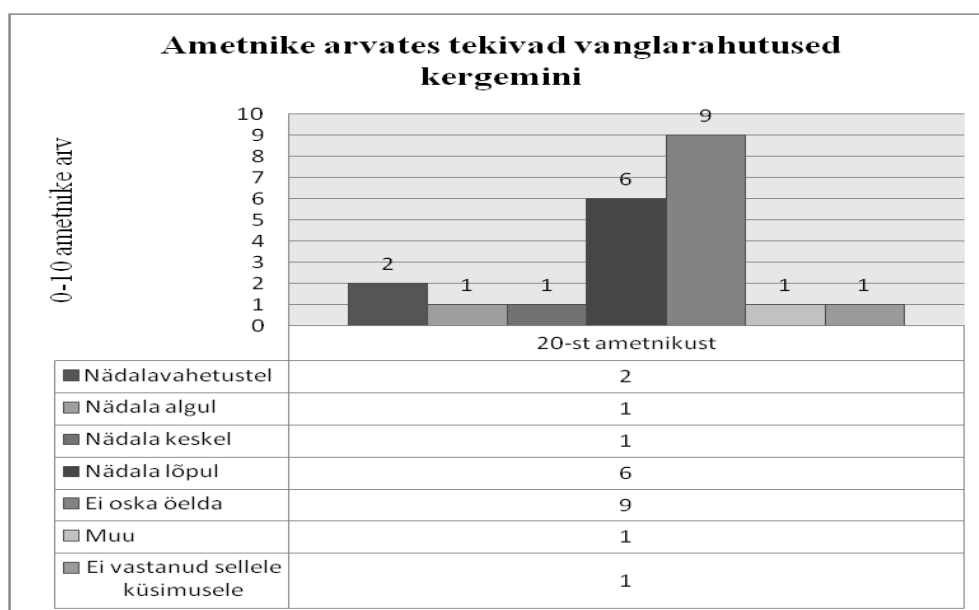
Joonis 12.

Tabeli pingereas oli esimesel kohal asjaolu „kaaskinnipeetavad.“ ning sellele vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 11 ametnikku 20-st. Eluoluga seotud asjad, 8 ametnikku 20-st. Ülerahvastatus, 5 ametnikku 20-st. Ebaratsionaalne vaba aja kasutamine, 5 ametnikku 20-st. Vangla juhtkond, 3 ametnikku 20-st. Variant muu, 3 ametnikku 20-st. Töömured, 2 ametnikku 20-st. Kehvad elutingimused, 2 ametnikku 20-st. Rassierinevused, 2 ametnikku 20-st. Sotsiaalne ebavõrdsus, 2 ametnikku 20-st. Vastusevariandid: eluoluga seotud asjad, ülerahvastatus ja kehvad elutingimused on otseselt seotud relatiivse deprivatsiooni teooria ja autori püstitatud hüpoteesiga. Variandid vangla juhtkond, rassierinevused ja sotsiaalne ebavõrdsus on otseselt seotud kokkuvarisemise teooriaga. Antud küsimustevariandid said vastused, mis näitab, et kõik esitatud variandid olid asjakohased.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Muu...Kinnipeetavatel sageli esinevad isiksusehäired või osakmatus probleeme ilma vägivallata lahendada. (Raini Jõks)*
- *Muu – ebapiisavalt teostatud järelevetoomingud.*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas vanglarahutused tekivad Teie arvates kergemini? (küsimus nr. 17):

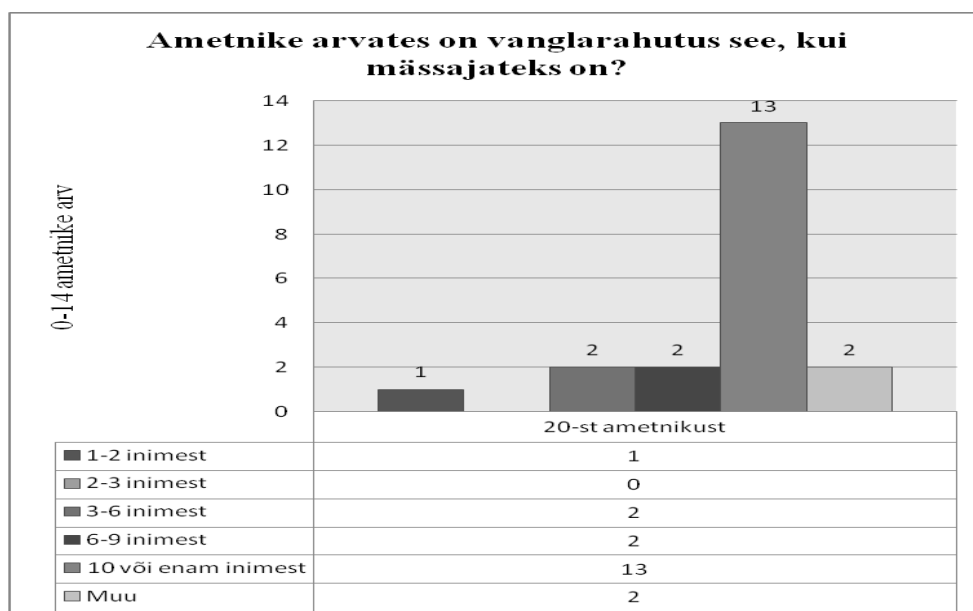
Joonis 13.

Ametnike arvates tekivad vanglarahutused kergemini: ei oska öelda, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 9 ametnikku 20-st. Nädala lõpul, 6 ametnikku 20-st. Nädalavahetustel, 2 ametnikku 20-st. Nädala algul, 1 ametnik 20-st. Nädala keskel, 1 ametnik 20-st. Variant muu, 1 ametnik.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Muu...Kui tekib soodustav asjaolu. (Jaan Luberg)*
- *Muu...Sõltub olukorrast- kui protest on pikemalt ette planeeritud, siis tehakse seda nädalavahetusel või õhtusel ajal, kui protest hakkab hetkeemotsioonist, siis ei ole kindlat aega ega päeva. (Raini Jõks)*
- *Muu...see võib sõltuda väga paljudest asjaoludest – loomulikult on kergem alustada siis, kui teenistuses on vähem vanlaametnikke*
- *Muu...reeglina ikka nädalavahetustel või vahetult enne pühi. Aga kindlat kriteeriumi ei ole. (Kaimar Karuauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas Teie arvates on vanglarahutus see, kui mässajateks on? (küsimus nr. 18):

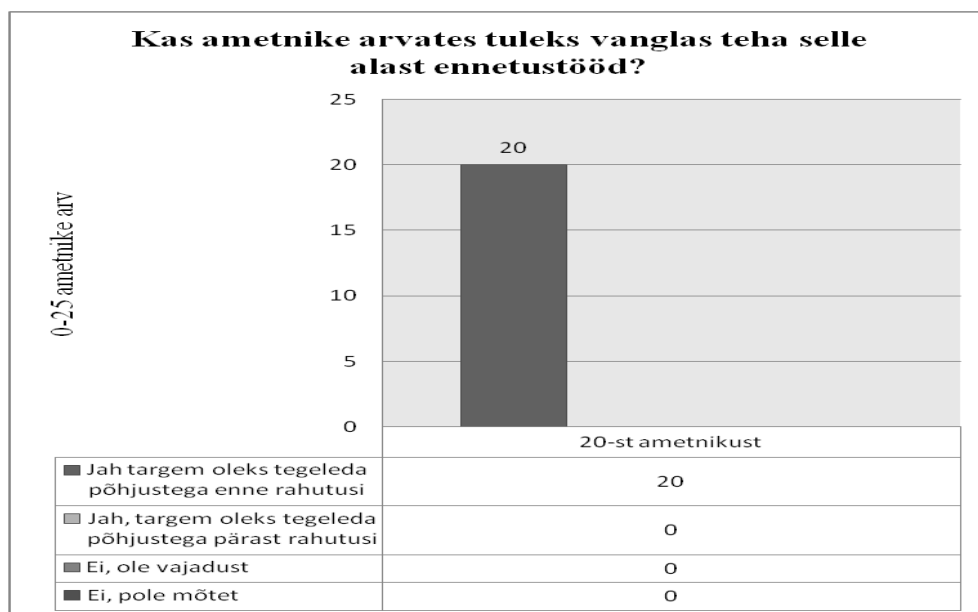
Joonis 14.

Kas Teie arvates on vanglarahutus see, kui mässajateks on: 10 või enam inimest, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 13 ametnikku 20-st. 1-2 inimest, 1 ametnik 20-st. 3-6 inimest, 2 ametnikku 20-st. 6-9 inimest, 2 ametnikku 20-st. Variant muu, 2 ametnikku 20st. See näitab, et vanglaametnikud ei pea mässajate arvu tähtsaks, vaid seda, mis motiivil ja kuidas see kavandatud on. Oluline ei ole kinnipeetavate arv, vaid ressurs, mida selle lahendamiseks kasutatakse. (Janek Riives)

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Kommentaar oma vastusele: Mäss on üks rahutuse vorme. (Gunnar Bergvald)*
- *Kommentaar oma vastusele: Karistusseadustik näeb ette 2-3 inimest (tuleks seadust vaadata). (Jaanus Liba)*
- *Kommentaar oma vastusele: Oluline ei ole kinnipeetavate arv, vaid ressurs, mida selle lahendamiseks kasutatakse. (Janek Riives)*
- *Muu... Tegelikuses ei ole arv tähtis. Jah – 1-2 ei ole rahutus. (Argo Lauk)*

Ankeedis paluti vastajatel märkida, kas Teie arvates tuleks teha vanglas sellealast ennetustööd? (küsimus nr.19):

Joonis 15.

Kas ametnike arvates tuleks vanglas teha sellealast ennetustööd: Jah, targem oleks tegeleda põhjustega enne rahutusi, vastas kõikidest vastajatest kõige rohkem 20 ametnikku 20-st. Antud vastus kinnitab, et see teema on aktuaalne ja vajalik ning mitte ükski ametnik ei leidnud, et sellealast ennetustööd poleks vaja teha.

Alljärgnevad mõtted on kokku pandud ankeedivastustest, kus oli vastusevariant muu või siis mõni ametnik soovis oma vastust kommentaarida.

- *Kommentaari oma vastusele: Jah, targem oleks tegeleda põhjustega enne rahutusi – siin on suur roll nii julgeolekuosakonna kui ka kontaktisikutele selgitustöö tegemisel. Suured muudatused, mis piiravad või muudavad kinnipeetavate tavapäraselt elu, tuleb teha ennetustööd – selgitamist- miks on mingi muudatus vajalik jne. Kui on piisav ennetustöö tehtud, siis on vähe tõenäoline, et tekivad rahutused. (Karuaug K.)*

Mida tähendab Teie jaoks „vanglarahutus“? (küsimus nr.20):

Järgnev analüüs põhineb vanglaametnikelt saadud vastustel. Vastustes avaldavad ametnikud oma arvamust selle kohta, mida tähendab nende jaoks vanglarahutus. Antud vastuste avaldamisel lähtun ametnike enda nõusolekust (nendel tsitaatidel millel pole nime taga, soovisid jääda anonüümseks):

- *Tsitaat: NB! Rahutuse all mõtlen mina eriolukorda riskianalüüsi mõttes (mõiste: Sündmus, mille käigus grupp kinnipeetavaid isikuid rikuvad vangla korda ja mille lahendamiseks on vanglal vaja kaasata oluline osa isikkooseisust, kasutada läbirääkimisi või jõulist sekkumist ning millega kaasneb oht inimese elule ja tervisele, on häiritud avaliku teenuse osutamine või kaasneb ulatuslik vangla vara lõhkumine). Tavalist allumatust, kus kinnipeetavad millegi vastu protestivad – nt ei ole rahul toidujagajaga ja tambivad mingi aeg vastu uksi. See ei ole rahutus. (Argo Lauk, Tartu Vangla Kuues üksus, peaspetsialist-üksuse juht)*
- *Tsitaat: Vanglarahutus on organiseeritud vastuhakk võimuesindajatele ja meelsuse näitamine ühiskonnas kokkulepitud normide ja reeglite vastu. (Rain Annusvere, Viru Vangla Direktori asetäitja vangistuse alal)*
- *Tsitaat: Rahutus vanglas- rahutus kui selline ei ole juriidiline termin, vangla puhul*

räägitakse korratusest (massiline korratus kui „ürituses“ osaleb rohkem kui 10 kinnipeetavat) rahutus on kinnipeetavate poolt vangla sisekorra raske rikkumine, mille mahasurumiseks on vaja vanglal kasutada tavapärasest erinevaid meetmeid, erivahendeid ja/või ohjeldusmeetmeid.

- Tsitaat: Vanglarahutus on see, kui vangla ise oma jõududega hakkama ei saa ja on vaja kaasata relvastatud üksust. (Lauri Abel, Tallinna Vangla, relvastatud üksuse juht)
- Tsitaat: Rahutus on kinnipeetava isiku või kinni peetavate isikute allumatus . kehtivale korrale või seaduslikele korraldustele, mis võib eskaleeruda ja väljuda ühe ametniku kontrolli alt, s.t. situatsiooni ei suuda enam üks vanglaametnik kontrollida ega juhtida.
- Tsitaat: Vanglarahutus on sündmus, mille käigus grupp kinnipeetavaid rikub vangla korda ja selle lahendamiseks on vanglal vaja kaasata oluline osa isikkooseisust, kasutada läbirääkimisi või jõulist sekkumist, millega kaasneb oht inimese elule ja tervisele, on häiritud avaliku teenuse osutamine või kaasneb ulatuslik vangla vara lõhkumine. (Janek Riives, Tartu Vangla järelevalveosakond juhataja)
- Tsitaat: Kinnipeetavate massiline väljaastumine (nii verbaalne kui ka füüsiline) vangla administratsiooni vastu, kus esitatakse kategoorilisi nõudmisi, jäetakse täitmata (aktiivset või passiivset vastupanu osutades) vanglaametnike seaduslikud korraldused ja ei järgita vanglategevuse tavarutiini ega päevakorda.
- Tsitaat: Kinnipeetavate poolt raske distsipliinirikkumine , mille puhul on vajalik aktiivne ja jõuline sekkumine.
- Tsitaat: Vanglarahutuse mõiste on lai, aga põhimõtteliselt on see seaduslike korralduste eiramine mitmete kinnipeetavate poolt. (Jaanus Liba, Murru Vangla julgeolekuosakonna juhataja)
- Tsitaat: Kinnipeetavaid, kes osalevad, on rohkem kui 10; kinnipeetavad oma tegevusega seavad ohtu nii vanglaametnike kui ka kaaskinnipeetavate elu; tekitavad oma tegevusega materiaalselt kahju; kasutavad külm või tulirelvi.(Kaimar Karuauk, direktori asetäitja vangistuse ja järelevalve alal)
- Tsitaat: Vanglarahutuseks võib nimetada seda, kui grupp kinnipeetavaid ei täida vangistust reguleerivaid õigusakte, vangla kodukorda jms.; kinnipeetavad esitavad vangla juhtkonnale omi nõudmisi; kinnipeetavad takistavad sihilikult ametnike teenistuskohustuste täitmist. (Rando Kalmus, Murru Vangla vangistusosakonna juhataja)

- Tsitaat: Ma käsitleksin ka üldist toidust loobumist vanglarahutusena. Viimane selline toimus Tallinna Vanglas 22.07-15.09.08. Kõrghetkel loobus toidust umbes 230 kinnipeetavat isikut. Põhjus oli subkultuuris/panjaatiates, st. kinnipeetavad võitsid, et toidujagaja on „allalastud“ vms. Pean lisama, et siiski põhjused olid erinevad, st. suvel puudusid 2 nädalat pesemisvõimalused, kambrites oli palavaus, puudused olid ka kaupluse töös. Kokkuvõttes, puudus vastutaja/konkreetne liider, oli palju vaba aega ning igaüks leidis endale omad põhjused, miks ta ei söö. Nõ, nälgimine on kinnipeetavate poolt vastuhaku vorm, millega soovitakse saada tähelepanu enda probleemidele. Sõltumata juhtkonna tegevusest võib see kasvada nii vanglavara lõhkumiseks kui üldiseks põgenemiseks, pantvangikriisiks jne. Arvan, et osa mõistest vanglarahutus peitub KarS § 327 all. (Gert Grünberg, Tallinna Vangla julgeolekuosakonna juhataja)
- Tsitaat:...rohkem kui 10 kinnipeetava poolt vangla sisekorra raske rikkumine, mille ohjeldamiseks on vaja kasutada erimeetmeid (rakendada aktiivset ja jõulist sekkumist) ja/või –vahendeid (vangistusseadus §70¹) ja/või ohjeldusmeetmeid (vangistusseadus § 70) – nii nagu on sätestatud JM HOLKis ja Viru Vangla operatiivtaktikalises plaanis.
- Tsitaat: Rahutus vanglas on grupiviisiline (minu hinnangul üle 3 kinnipeetava poolt) organiseeritud passiivne või aktiivne sanktsioneerimata meeleavaldus. Passiivne näit. näljastreik, aktiivne ilmne allumatus seaduslikele korraldustele. (Gunnar Bergvald, endine vanglaametnik)
- Tsitaat: Rohkem kui 10 kinnipeetava aktiivne vastuhakk administratsioonile. Eeldab mingit tegevust, enamasti vägivaldaga seotud – lõhkumine, põletamine jms.
- Tsitaat:...rohkema kui kümne kinnipeetu streikimine millegi vastu, füüsiline vastuhakk jne. (Jaan Luberg, Tartu Vangla direktori asetäitja vangistuse alal)
- Tsitaat: Vanglarahutus tähendab üle 10 kinnipeetava protestimist, kasutades selleks füüsilist jõudu või vägivalda (uste, akende lõhkumised, kambrite põletamised jms. (Raini Jõks, Tartu Vangla julgeoleku osakonna juhataja)
- Tsitaat:....Kui 10 või rohkem kinnipeetavat nõuab midagi või võitleb millegi vastu, milleks on kas muutunud õigusaktid või juhtkonna poolt kehtestatud nõudmised.
- Tsitaat: Kui mingi hulk kinnipeetavaid hakkab õhutama kaaskinnipeetavaid üles ja siis ühiselt ei alluta enam vanglaametnike korraldustele.
- Tsitaat: Vanglaametniku seadusliku korralduse eiramine ja allumatus rohkem kui 10 kinnipeetava poolt. (Arvi Laide, endine Ämari Vangla direktor)

Mis on Teie arvates vanglarahutuste peamised põhjused? (küsimus nr.21):

Järgnev analüüs põhineb vanglaametnikelt saadud vastustel. Vastustes avaldavad ametnikud oma arvamust selle kohta, mida tähendab nende jaoks vanglarahutus. Antud vastuste avaldamisel lähtun ametnike enda nõusolekust (nendel tsitaatidel millel pole nime taga, soovisid jääda anonüümseks):

- *Tsitaat: Kõige suurem tõenäosus rahutuste alguseks on siis, kui vanglas muutub midagi kardinaalselt (elutingimused, seadusandlus, järelevalve) ja eriti suur tõenäosus, kui see juhtub ootamatult. Samuti on tähtsad ühiskonnas toimuvad sündmused (nt aprillirahutused, vene-eesti jalgpallimatš, samuti teises vanglates toimuvad rahutused jne). Lisaks peab kinnipeetavatel olema ka hea võimalus seda tekitada (nt väike järelevalve – väike järelevalve iseenesest ei ole põhjus, vaid lihtsalt loob paremad võimalused) ja vahendid (relvad, materjalid barrikadeerumiseks jne. (Argo Lauk, Tartu Vangla kuues üksus, peaspetsialist-üksuse juht)*
- *Tsitaat: Rahulolematus vangla kui elukeskkonnaga, kui see puudutab paljusid kinnipeetavaid või kinnipeetavate gruppe; Muudatused vangistust reguleerivates õigusaktides – kui need on radikaalsed või toovad üheaegselt kaasa paljude piirangute kehtestamise; Järelevalve tugevdamine; Konfliktid kinnipeetavate, kinnipeetavate ja vangla teenistujate, negatiivsete arvamuslimidrite või erinevate kuritegelike grupeeringute vahel; Grupiviisiline narkootiliste ainete või alkoholi tarvitamine võib põhjustada hädaolukorra, kuna narkojoobes kinnipeetavad muutuvad agressiivseks ja sellises olukorras võimenduvad kõik ebakõlad ja varjatud pinged. Olukorra ebaadekvaatne tajumine võib põhjustada narkojoobes kinnipeetavate poolt ründeid nii kaasvangide kui personali vastu.*
- *Tsitaat: Elukeskkonna muutused; Muutused õigusaktides; Soov põgeneda; Massiline narkootiliste ainete tarbimine; Negatiivsete arvamuslimidrite konflikt jne. (Janek Riives, Tartu Vangla järelevalveosakond juhataja)*
- *Tsitaat: Kinnipeetavad ei ole nõus toimuvate muutustega, omavahelised arveteklaarimised, mis võivad üle minna rahutusteks, samuti selgitatakse välja/kontrollitakse vangla võimekust sellega toime tulla. (Lauri Abel, Tallinna Vangla, relvastatud üksuse juht)*
- *Tsitaat: 1) pidev muutus seadusandluses; 2) reformid 3) subordinatsiooni lõhkumine*

4) vanglaametnike vähesus 5) ebastabiilne elukorraldus. (Rain Annusvere, Viru Vangla, direktori asetäitja vangistuse alal)

- Tsitaat: Kinnipeetavate rahulolematus administratsiooni tegevuse suhtes, gängidevahelised arveteklaarimised, kohanemine kambertüüpi vanglatega, subkultuuri erinevused.
- Tsitaat: Kõigi kinnipeetavate isikute olukorda kitsendavad seadusandlikud aktid, „arvamusliidrite“ seisukohad teatud küsimustes, kinnipeetavate isikute tegevusetus.
- Tsitaat: Vangla administratsiooni pealiskaudne tegevus kinnipeetavate vaba aja ja muude hõivelistele probleemide lahendamisel; Mitteformaalsete gruppide ja subkultuuriliste põhimõtete järgimine nii kinnipeetavate kui ka vangla administratsiooni poolt; Sotsiaalse ebavõrdsuse soosimine vanglas; Segased reeglid ja suhted vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel.
- Tsitaat: Peamine võiks olla rahulolematus elukeskkonnaga vanglas. Liigsete piirangute seadmine kinnipeetavatele. Teatud radikaalsed muudatused seadusandluses, mis võivad kaasa tuua karmimaid piiranguid. Konfliktid nt kuritegelike grupeeringute vahel, kinnipeetavate ja personali vahel jne. Narkootiliste ainete tarvitamine.
- Tsitaat: Rahulolematus või mittenõustumine vangla administratsiooni poolt vastuvõetud otsuste suhtes, isegi kui see on tingitud seadusandluses toimunud muudatuste tõttu. (Jaanus Liba, Murru Vangla julgeolekuosakonna juhataja)
- Tsitaat: 1. selgitustöö puudulikkus. 2. julgeolekuosakonna ebapiisav tegevus- info rahutuste kohta, kes on liidrid/organiseerijad. 3. ametnike oskus vältida konfliktsituatsioone ja neid ette näha. (Kaimar Karuauk, direktori asetäitja vangistuse ja järelevalve alal)
- Tsitaat: Rahulolematus vangla juhtkonna otsustega, seadusemuudatused, mis oluliselt piiravad kinnipeetava heaolu. (Rando Kalmus, Murru Vangla, vangistusosakonna juhataja)
- Tsitaat: Käesoleval hetkel on vanglarahutuste taga ikkagi kogum erinevaid tegureid, üks asi viib teiseni. Protsess, kui seda nii nimetada saab. Läbi ajaloo on ikkagi üks põhjustest olmetingimused (toit), karm kord ja vaba aeg. Põhjus võib olla ka katteta lubadustes, näit: kolmapäeval saate jõusaali –tegelikult ei saanud jne. (Gert Grünberg, Tallinna Vangla, julgeolekuosakonna juhataja)
- Tsitaat: Vähene hõivatus kasuliku tegevusega, ülerahvastatus teatud vangla piirkondades, pingelistest olmesituatsioonidest väljakasvav rahulolematus.

- Tsitaat: *Vangla ülerahvastatus; Vähene tööhõivatus; Negatiivselt meelestatud kinnipeetavatega läbiviidava töö puudulikkus; Ebaõige kinnipeetavate vanglasisene paigutatus (negatiivselt meelestatud kinnipeetavad). (Arvi Laide, endine Ämari Vangla direktor)*
- Tsitaat: *vanglaametnikud ei lase vangidel elada vangi põhimõtete järgi ja nõuavad seadusandlikest aktidest tulenevate nõuete täitmist. (Jaan Luberg, Tartu Vangla direktori asetäitja vangistuse alal)*
- Tsitaat: *Peamine põhjus on kindlasti see, et kinnipeetavad tahavad oma eesmärkide saavutamiseks ametnikke provotseerida, et saada just seda, mida neil vaja.*
- Tsitaat: *Soov mitte arvestada kehtestatud korraga.*
- Tsitaat: *Peamiseks põhjuseks tuleb lugeda kinnipeetavate oskamatus probleeme lahendada tsiviliseeritud kombel. (Raini Jõks, Tartu Vangla julgeoleku osakonna juhataja)*
- Tsitaat: *Lahendamata pinged, keeruline operatiivolukord, ülerahvastatus, ebainimlikud kinnipidamistingimused. (Gunnar Bergvald, endine vanglaametnik)*

Mis Teie arvates peaks tegema, et vanglarahutusi ära hoida? (küsimus nr.22):

Järgnev analüüs põhineb vanglaametnikelt saadud vastustel. Vastustes avaldavad ametnikud oma arvamust selle kohta, mida tähendab nende jaoks vanglarahutus. Antud vastuste avaldamisel lähtun ametnike enda nõusolekust (nendel tsitaatidel, millel pole nime taga, soovisid autorid jääda anonüümseks):

- Tsitaat: *Riskianalüüsi tulemusena tuleks välja selgitada aktiivsemad ja rahutusi organiseerivad kinnipeetavad, jälgida neid ja rahutuse märkide tekkimisel liidrid koheselt eemaldada. Samuti on julgeolekul võimalik info saamisel rahutusi ennetada. Määrata karmid lisakaristused rahutuste organiseerijatele ja neis osalejatele. (Lauri Abel, Tallinna Vangla, relvastatud üksuse juht)*
- Tsitaat: *Muudatustest teavitama, julgeolekutöö, ametnike väljaõpe, kambertüüpi vanglad, looma normaalsed elutingimused, sisustama vaba aega jne. (Argo Lauk, Tartu Vangla kuues üksus, peaspetsialist-üksuse juht)*
- Tsitaat: *Hästi mõjub 1) stabiilsus; 2) vanglaametnike kompetentsus; 3) range distsipliinist kinnipidamine; 4) õige seksioneerimine 5) ennetustöö*

julgeolekuametnike poolt. (Rain Annusvere, Viru Vangla, direktori asetäitja vangistuse alal)

- Tsitaat: Selleks, et ära hoida taolise sündmuse tekkimist, tuleks eelkõige vanglal valmis olla võimalike rahutuste stsenaariumiteks (tuleks korraldada erinevaid õppusi, koostada operatiivtaktikaline plaan jms), kõige olulisem rahutuste tekkimise vältimiseks on jälitustegevus vangla julgeolekuosakonna poolt.
- Tsitaat: Suurendama kinnipeetavate isikute hõivatust (töö, kool, huviringid, sotsiaalprogrammid). Andmete kogumine ja analüüsimine, siin on suur osa julgeolekuosakonnal, kuid vajalik on koostöö, väga suureks abiks on kõigi vanglaametnike ja –teenistujate professionaalsus ehk oskus hinnata olukorra tõsidust ja teha õigeid järeldusi, teavitada õigeid inimesi õigeaegselt.
- Tsitaat: Julgeoleku info kogumine; Selgitustöö; Isikkoosseisu enesekaitse ja erivahendite kasutamise koolitus; Õppuste korraldamine eriolukorda lahendamiseks. (Janek Riives, Tartu Vangla järelevalveosakond juhataja)
- Tsitaat: Vanglaadministratsiooni poolt tuleb kehtestada kindlad reeglid, mille järgimist peab nõudma kõigilt vangla territooriumil viibijatelt; Subkultuuri ja mitteformaalsete gruppide igakülgne lõhkumine; Kinnipeetavate hõive korraldamine.
- Tsitaat: Enne igasuguste radikaalsete muudatuste sisseviimist tuleks seda põhjalikult analüüsida, vältimaks rahutuste tekkimist. Oluline on informatsiooni kogumine kõikidest võimalikest allikatest, et selgitada välja kinnipeetavate negatiivne meelestatus teatud asjaolude puhul. Õigeaegne ja kiire tegutsemine teatud situatsioonides, vältimaks nende paisumist suuremahuliseks rahutuseks. Iga rahutuse või rahutusele viitava intsidendi järgselt olukorra analüüs ning preventsiiooni strateegia korrigeerimine ja tõhustamine.
- Tsitaat: Pidev töö kinnipeetavatega ehk tuleb välja selgitada, kes kinnipeetavad on võimelised vanglarahutusi ette planeerima. Samuti selgitustöö kinnipeetavatega, et viimased saaksid nõ „läbi seedida“ muudatusi, mis on ette planeeritud. Tegelikult on võimalusi palju ja nende lahtikirjutamine võtab palju aega. (Jaanus Liba, Murru Vangla, julgeolekuosakonna juhataja)
- Tsitaat: 1. selgitustöö puudulikkus. 2. julgeolekuosakonna ebapiisav tegevus- info rahutuste kohta, kes on liidrid/organiseerijad. 3. ametnike oskus vältida konfliktsituatsioone ja neid ette näha. Vt eelmist punkti, kui need on täidetud, siis ei

tohiks rahutusi olla. (Kaimar Karuauk, direktori asetäitja vangistuse ja järelevalve alal)

- Tsitaat: Vähendada vanglates subkultuuri; „arvamusliidritest“ kinnipeetavaid hoida vanglates, kus on võimalik neid maksimaalselt hoida eraldi; hoida vanglate julgeolekuosakondade tööd tasemel, mis võimaldab teada saada planeeritavatest rahutustest. (Rando Kalmus, Murru Vangla, vangistusosakonna juhataja)
- Tsitaat: 1. Kinnipeetavate meelestatuse kontrollimine, st. peab teadma, mida erinevad grupid või võtmeisikud teevad. Selle pinnalt saab ka prognoosida nende tegevust ning ennetada. 2. Vältida suuremate gruppide teket. Mitte paigutada kokku kuriteokaaslasi või grupeeringu liikmeid. Laagertüüpi vanglas väga keeruline, kuid mitte võimatu. (Gert Grünberg, Tallinna Vangla, julgeolekuosakonna juhataja).
- Tsitaat: Ohu (rahulolematus vangla kui elukeskkonnaga) tekkimise tõenäosuse vähendamiseks tuleb suurendada kinnipeetavate turvatunnet eelkõige mõtestatud läbiotsimisoperatsioonide korraldamise ja läbiviimise kaudu ning valvurite vabade töökohtade komplekteerimise. Olmeliste ja muude probleemide tekkimisel peab kinnipeetavatel olema alati võimalik vangla personali poole pöörduda ja kinnipeetavate probleemidele tuleb reageerida. Kinnipeetavate ja vanglaametnike kontakti parandamiseks tuleks personali voolavust vähendada. Erakorraliste olukordade käigus ohu või hädaolukorra tekkimise võimaluse vähendamiseks tuleks koostada tegevuskavad erakorraliste olukordade lahendamiseks. Vangistust reguleerivate õigusaktide muutmisel tuleb alati hinnata, kui palju mõjutab õigusakti muutmine kinnipeetavaid. Radikaalsemate muudatuste tegemisel koostada tegevuskava (muudatuste järkjärguline rakendamine, järelevalve tugevdamine mingiks perioodiks jms). Võimalusel vältida üheaegselt paljude piirangute kohaldamist. Järelevalve tugevdamisega seotud radikaalsemate muudatuste tegemisel või suuremate läbiotsimisoperatsioonide kohta koostada tegevuskava. Võimalusel vältida üheaegselt paljude ja pikaajaliste piirangute kohaldamist. Ohu (konfliktid kinnipeetavate, kinnipeetavate ja personali, negatiivsete arvamusliidrite või erinevate kuritegelike grupeeringute vahel) vähendamiseks tuleb luua kinnipeetavatele tingimused positiivse tegevusega enda vaba aega sisustada. Koguda regulaarselt julgeolekualast informatsiooni. Kinnipeetavate ja personali vahelisi konflikte on võimalik vähendada kinnipeetavate väiksemate eluosakondade loomise ja personali täiendkoolituse teel.
- Tsitaat: Hõivama kasuliku tegevusega, eraldamine väiksematesse sektsioonidesse.

Ametnike poolt professionaalne tegutsemine ja igapäevaselt. Seega ametnik oma käitumisega ei tohi asjatult provotseerida ja viha külvata.

- *Tsitaat: Kolooniatiüüpi vanglate likvideerimine; 100%-ne tööhõive; Vanglaametnike professionaalsuse ja suhtlusoskuse tõstmine, sh ka vene keele valdamine; Julgeolekuosakondade töö tõhustamine. (Arvi Laide, endine Ämari Vangla direktor)*
- *Tsitaat: Vangidega on vaja suhelda ja selgitada neile vastuvõetud otsuste tagamaad ja lahendada neil esilekerkinud probleeme. Vangidega on vaja tööd teha pidevalt. (Jaan Luberg, Tartu Vangla, direktori asetäitja vangistuse alal)*
- *Tsitaat: Kuna valvureid on vähe, siis lastakse teha kinnipeetavatel just seda, mida nad tahavad. Üldjuhul ei suuda 1 valvur hoida 60- 70 kinnipeetavat enda kontrolli all. Selleks, et rahutusi ära hoida, on vaja kindlasti kinnipeetavatega palju suhelda. Kinnipeetavad on nagu väiksed lapsed, sa pead ühte asja korduvalt rääkima ja seletama. Samuti saaks ära hoida rahutusi ka siis, kui juhtkonnal oleks rohkem aega kinnipeetavatega suhelda. Kinnipeetavaid tuleb kuulata, mitte nende muresid eirata.*
- *Tsitaat: Suhtlema kinnipeetavatega, kontaktisikute institutsioon on muutunud. Harjutama eriolukordadeks ja süsteemis viima läbi muutusi korraka kõikides vanglates.*
- *Tsitaat: Järjepidevat ennetustööd, st teha kinnipeetavate seas selgitustööd, koguda informatsiooni kinni peetavate meelestatuse ja plaanide kohta. Tõkestama rahutuste tekkimise võimalused eos. (Raini Jõks, Tartu Vangla, julgeoleku osakonna juhataja)*
- *Tsitaat: Pidev olukorra monitooring, võimalike rahutuse põhjustega tegelemine enne olukorra eskaleerumist, võimalike rahutuste põhjustajate õige paigutamine, kohtlemine, töötajate pidev koolitamine pingsituatsiooni õigeks tajumiseks.(Gunnar Bergvald, endine vanglaametnik)*

4.2. Järeldused vanglarahutuste põhjuste kohta

Antud järeldused on kokku pandud küsimuste 11 ja 21 põhjal, kus ankeedile vastajad avaldasid omapoolseid arvamusi, mis on nende arvates vanglarahutuse peamised põhjused. Kõikide nende vastuste analüüsi põhjal on kokku pandud järeldused.

- Rahulolematus vangla kui elukeskkonnaga (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Ebastabiilne elukorraldus (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Ülerahvastatus (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Ebainimlikud kinnipidamistingimused (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Kinnipeetavad olid mingi nähtuse või muutuse vastu (näiteks muutus seaduses). (seda kinnitab küsimus nr. 11)
- Kinnipeetavate omavaheline arveteklaarimine (seda kinnitab küsimus nr. 11)
- Kinnipeetavad olid jäänud millestki ilma (näiteks palk jäi saamata). (seda kinnitab küsimus nr. 11)
- Vangla administratsiooni pealiskaudne tegevus kinnipeetavate vaba aja ja muude hõivelistele probleemide lahendamisel (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Segased reeglid ja suhted vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Rahulolematus või mittenoostumine vangla administratsiooni poolt vastuvõetud otsuste suhtes (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Põhjused katteta lubadustes (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Ebaõige kinnipeetavate vanglasisene paigutatus (seda kinnitab küsimus nr. 21)
- Sotsiaalse ebavõrdsuse soosimine vanglas (seda kinnitab küsimus nr. 21)

Töö autor püstitas uurimuse läbiviimiseks hüpoteesi: „Vangide pikaajaline deprivatsioon on olulisemaid põhjuseid, mis viivad vanglarahutusteni.” Antud hüpotees leidis kinnitust. Kinnituse võib tuletada ametnike vastustest, kui nad pidid märkima, mis on nende endi arvates vanglarahutuste peamised põhjused (küsimus nr 21). Ankeedis toodud valikvastustega põhjustest ja vastusevariantidest sai kinnitust see, et peamine rahutust tekitavad asjaolud on muutused vangistust reguleerivates õigusaktides (küsimus nr 11).

4.3. Arvamused ja ettepanekud

Vanglas võivad kinnipeetavad hakata mässama ka ilma nähtava põhjuseta. Selleks, et mässata, ei pruugi olla keegi nende õigusi rikkunud või huve kahjustanud. Vahest võidakse hakata mässama ka selleks, et saada paremaid hüvesid, mida tegelikult pole ette nähtud. Näiteks mõnedes vanglates on ära keelatud teatud televisioonikanalid, aga sellest hoolimata tahavad ja nõuavad kinnipeetavad neid. Mäss ei pruugi olla alati õilis, nagu

kinnipeetavatele endile tundub. Kinnipeetavate seas on saanud mäss vahendiks, et nende nõudmisi täidetakse.

Kuigi maailmas on vangistustingimused paranenud, on mässud jäänud. Tingimused peaksid parandama ja ära hoidma need vead, mille üle kurdetakse. Tõepoolest - paremate elutingimuste poole püüeldakse, kuid mässud jäävad. Elutingimuste paranemisega ühiskonnas kasvavad ka nõudmised. See on üks peamistest põhjustest, miks vanglarahutused vangistustingimuste paranemisest hoolimata esinevad, kuna nõudmised on suurenenud.

Probleemide vältimiseks tuleks luua normaalsed elutingimused. Samuti tuleks luua kõrge tööhõive või hõivata kinnipeetavaid kasuliku tegevusega, mis hoiaks ära tegevusetuse ning sellega kaasneva igavuse, mille tagajärjel pööratakse liigselt tähelepanu pisiasjadele. Tuleks likvideerida laagertüüpi vanglad ning eraldada kinnipeetavad väiksematesse seksioonidesse või kambritesse. Kinnipeetavate olmeliste ja muude probleemide tekkimisel tuleks kiiresti reageerida. Samuti tuleks suurendada kinnipeetavate isikute hõivatust läbi sotsiaalprogrammide ja taasühiskonnastamisele suunatud tegevuse. Selleks tuleks julgeolekuametnikel teha pidavat koostööd sotsiaalosakonnaga, tõstes sellega teenistujate professionaalsust ja oskust hinnata olukordade tõsidust ja teha õigeid järeldusi ning teavitada õigeid inimesi õigeaegselt.

Alljärgnevad soovitused on kokku pandud ekspertküsitluste tulemuste põhjal.

- Luua normaalsed elutingimused.
- Suurendada kinnipeetavate isikute hõivatust läbi süstematiseeritud ja taasühiskonnastatud tegevuse.
- Koolooniatüüpi vanglate likvideerimine.
- Kinnipeetavate eraldamine väiksematesse seksioonidesse või kambritesse.
- Vanglaadministratsiooni poolt kehtestada kindlad reeglid, mille järgimist peaks nõudma kõigilt vangla territooriumil viibijatelt.
- Enne igasuguste radikaalsete muudatuste sisseviimist võiks neid põhjalikult analüüsida, vältimaks rahutuste tekkimist.
- Teha selgitustööd kinnipeetavatega, et viimased saaksid „läbi seedida“ muudatusi, mis on ette planeeritud.
- Tuleks suurendada koostööd julgeolekuosakonna ja sotsiaalosakonnal vahel.

- Vangistust reguleerivate õigusaktide muutmisel tuleks alati hinnata, kui palju mõjutab õigusakti muutmine kinnipeetavaid.
- Vangidega oleks vaja suhelda ja selgitada neile vastuvõetud otsuste tagamaid ning lahendada nende esilekerkinuid probleeme.
- Kinnipeetavate ja vanglaametnike kontakti parandamiseks tuleks personali voolavust vähendada.
- Kinnipeetavate olmeliste ja muude probleemide tekkimisel tuleks koheselt reageerida.
- Kinnipeetavaid tuleks rohkem kuulata, mitte nende muresid eirata.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö eesmärgiks oli anda ülevaade vanglarahutuste olemusest ja põhjustest, uurides ametnike hinnanguid ja kogemusi. Eesmärkide realiseerimiseks analüüsiti erialast kirjandust ja koostati uurimuse metoodika ning viidi läbi ekspertküsitlus. Keskseks küsimuseks oli, mis põhjustel olid need rahutused tekkinud. Tööd ajendas kirjutama asjaolu, et vanglaametnikel napib teadmisi vanglarahutuste põhjustest.

Autor andis oma töö teoreetilises osas ülevaate rahutuste erinevatest teooriatest, nendeks olid relatiivse deprivatsiooni teooria ja kokkuvarisemise teooria. Lisaks andis töö autor ülevaate massiliste rahutuste statistikast Eesti vanglate kohta. Antud statistika näitas Eestis toimunud rahutusi perioodil 1990-2008.a. Kokku oli Eestis sel perioodil toimunud kaksteist suuremat rahutust/korratust. Statistika näitas, et kõige enam oli rahutusi toimunud Ämari ja Viljandi Vanglas. Ämari ja Viljandi Vangla olid üle elanud kolm suuremat rahutust. Rummus, Tallinnas, Tartus, Murrus ja Viru vanglas oli toimunud kõigis üks suurem rahutus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vanglarahutuste peamisteks põhjusteks on olnud rahulolematuse elukeskkonnaga vanglas; muudatused vangistust reguleerivates õigusaktides; rahulolematuse või mittenõustumine vangla administratsiooni poolt vastuvõetud otsustega.

Esimeseks peamiseks põhjuseks on pingelistest olmesituatsioonidest välja kasvav rahulolematuse ja ebastabiilne elukorraldus vanglas. Rahulolematuse vangla kui elukeskkonnaga on suureks probleemiks siis, kui see puudutab paljusid kinnipeetavaid või kinnipeetavate gruppe ja see on kestnud juba pikemat aega. Nende põhjuste all mõeldakse olmetingimusi (toit, vesi, õhk), vaba aeg (vähene hõivatus kasuliku tegevusega) ning ülerahvastatus teatud vangla osades. Teisisõnu, rahutused on tingitud kehvadest kinnipidamistingimustest, mida kirjeldas relatiivne deprivatsiooni teooria ja vanglarahutuste statistika. Probleemide vältimiseks tuleks luua normaalsed elutingimused. Samuti tuleks luua kõrge tööhõive või hõivata kinnipeetavaid kasuliku tegevusega, mis hoiaks ära tegevusetuse ning sellega kaasneva igavuse, mille tagajärjel pööratakse liigselt tähelepanu pisiasjadele. Tuleks likvideerida laagertüüpi vanglad ning eraldada

kinnipeetavad väiksematesse sektsioonidesse või kambritesse. Kinnipeetavate olmeliste ja muude probleemide tekkimisel tuleks kiiresti reageerida. Samuti tuleks suurendada kinnipeetavate isikute hõivatust läbi sotsiaalprogrammide ja taasühiskonnastamisele suunatud tegevuse. Selleks tuleks julgeolekuametnikel teha pidavat koostööd sotsiaalosakonnaga, tõstes sellega teenistujate professionaalsust ja oskust hinnata olukordade tõsidust ja teha õigeid järeldusi ning teavitada õigeid inimesi õigeaegselt.

Teiseks, muudatused vangistust reguleerivates õigusaktides – kui need toovad kaasa radikaalseid muudatusi seadusandluses, mis tingivad karmimaid piiranguid. Kõige suurem tõenäosus rahutuste alguseks on siis, kui vanglas muutub midagi kardinaalselt, näiteks seadusemuudatused, mis oluliselt piiravad kinnipeetava heaolu ja eriti suur tõenäosus, kui see juhtub ootamatult. Samas kinnipeetavate isikute olukorda mõjutavad ka „arvamusliidrite“ seisukohad teatud seadusemuudatuste suhtes. Kinnipeetavad ei ole nõus pidevate muutustega seadusandluses, eriti liigsete piirangute seadmine kinnipeetavatele isikutele, mis oluliselt piiravad kinnipeetavate õigusi ja suurendavad vanglarahutuste tõenäosust, mida tõestas ka vanglarahutuste statistika. See ei tähenda seda, et seadusi ei tuleks muuta, vastupidi, neid tulekski muuta. Vangistust reguleerivate õigusaktide muutmisel tuleks alati hinnata, kui palju mõjutab õigusakti muutmine kinnipeetavaid. Kui seaduses toimub mingi muutus, siis kinnipeetavatega oleks vaja suhelda ja selgitada neile vastuvõetud otsuste tagamaid ja lahendada nende esilekerkinuid probleeme. Samuti tuleks teha selgitustööd kinnipeetavatega, et viimased saaksid „läbi seedida“ muudatusi, mis olid ette planeeritud.

Kolmandaks on rahulolematuse või mittenõustumise vangla administratsiooni poolt vastu võetud otsuste suhtes. Seda võivad olla põhjustanud vanglaadministratsiooni poolt kehtestatud reeglid, millele peaksid alluma kõik vangla territooriumil viibijad, aga paraku osa vanglaametnike vahel eirab neid nõudeid, mis tekitab kinnipeetavates pahameelt. Lisaks segased reeglid, suhted ja konfliktid kinnipeetavate, kinnipeetavate ja vangla administratsiooni või teenistujate vahel. See sisaldaks selliseid nähtusi, nagu viletsad kommunikatsioonisüsteemid, skandaalid, seosetud reeglid kaasvangidele ja valvuritele, ebastabiilsed käskude ahelad, nääklused/tülid valvurite ja administraatorite vahel jne samuti ebavõrdne kinnipeetavate kohtlemine, näiteks arvamusliidrite soosimine. Sellise sotsiaalse ebavõrdsuse ja mitteformaalsete gruppide soosimise tagajärjel võib tekkida kinnipeetavatel rahulolematuse ja negatiivne meelestatus administratsiooni tegevuse suhtes,

mis omakorda võib põhjustada kinnipeetavate omavahelisi arveteklaarimisi. Samuti katteta lubadused, näiteks: kolmapäeval saate jõusaali – tegelikult ei saanud ning ebaõige kinnipeetavate vanglasisene paigutatus. Selline korralagedus vanglas on eeltingimus vanglarahutuste ilmnemiseks. Vangla administratsiooni poolt tuleks kehtestada kindlad reeglid, mille järgimist peaks nõudma kõigilt vangla territooriumil viibijatelt. Kinnipeetavate ja vanglaametnike kontakti parandamiseks tuleks personali voolavust vähendada.

Töö autor püstitas uurimuse läbiviimiseks hüpoteesi: „Vangide pikaajaline deprivatsioon on olulisemaid põhjuseid, mis viivad vanglarahutusteni.” Antud hüpotees leidis kinnitust. Ekspertide toodud vanglarahutuste põhjused kinnitasid, et peamised rahutust tekitavad asjaolud on muutused vangistust reguleerivates õigusaktides ja rahulolematu elukeskkonnaga.

Antud tööga tahabki autor anda vanglaametnikele teadmisi, mis on vanglarahutus ja nende peamised põhjused ning mis kõige tähtsam, kuidas neid edaspidi vältida ja ennetada. Töö autor tõi välja ka soovitusel, mida vanglad võiks oma tegevustes järgida ning loodab, et antud teadmised ja soovitusel on abiks vanglaametnike professionaalsuse tõstmisel ning vanglate riskihindamise koostamisel.

Töö autor tänab kõiki Sisekaitseakadeemia, Justiitsministeeriumi, Tallinna Vangla, Tartu Vangla, Murru Vangla ja Viru Vangla töötajaid, kes aitasid kaasa käesoleva töö valmimisele. Eriti suured tänud lähevad Gunnar Bergvald'ile ja Uno Traat'ile.

SUMMARY

The objective of this final paper was to provide an overview of the existence and reasons behind prison disturbances, researching the assessments and experiences of officials. In order to realise the objectives, literature from the field was analysed, a research methodology was prepared and an expert survey was conducted. The central question was why these disturbances had occurred. The work was motivated by the fact that prison officials lack knowledge about the reasons behind prison disturbances.

The author provided an overview of various theories – relative deprivation theory and collapse theory – behind disturbances, in the theoretical section of his work. In addition, the author gave an overview of mass disturbance statistics for Estonian prisons. The given statistics included disturbances that had taken place in Estonia during the period 1990-2008. In total, twelve larger disturbances/disorders had taken place in Estonia during that period. Statistics indicated that the greatest number of disturbances had taken place at the Ämari and Viljandi prisons. The Ämari and Viljandi prisons had survived three large scale disturbances. In the Rummu, Tallinn, Tartu, Murru and Viru prisons, one large scale disturbance had taken place at each.

In summary, it can be stated that the primary cause of prison disturbances has been dissatisfaction with the living environment in prison; changes in legislation regulating imprisonment; dissatisfaction or disagreement with decisions taken by prison administration.

The first main reason is the discontent and unstable organisation of life in prison, growing out of stressful living conditions. Dissatisfaction with prison as a physical and social environment is a big problem when it affects a large number of imprisoned persons or groups of imprisoned persons, and has lasted for an extended period of time. These reasons include living conditions (food, water, and air), free time (lack of occupation with meaningful activity) and overcrowding in certain prison sections. In other words, disturbances are a result of poor imprisonment conditions, which is also confirmed by the relative deprivation theory and prison disturbance statistics. In order to avoid problems, normal living conditions should be established. A high rate of employment or the

occupation of imprisoned persons with beneficial activities should be created, which would prevent inactivity and the accompanying loneliness from occurring, as a result of which attention is paid to excessively minor things. Colony type prisons should be liquidated and imprisoned persons should be separated into smaller sections or cells. Reaction should be swift upon the occurrence of living condition related problems or other problems with imprisoned persons.

Secondly, changes in legislation regulating imprisonment – if these are radical or at the same time bring with them the establishment of many restrictions. What this means is certain radical changes in legislation that may bring about stricter restrictions. The greatest likelihood for the beginning of disturbances is when a cardinal change takes place in the prison, for example, changes in legislation which significantly restrict the well being of imprisoned persons, and there is an especially high probability when this happens unexpectedly. At the same time, the situation of imprisoned persons is also affected by the positions of “opinion leaders” regarding certain amendments to legislation. Imprisoned persons do not agree with continuous amendments to legislation, especially the setting of excessive restrictions for imprisoned persons, which significantly restrict the rights of imprisoned persons and increase the likelihood of prison disturbances, which is proven by prison disturbance statistics. This does not mean that legislation should not be amended, just the opposite. When amending legislation regulating imprisonment, an assessment should always be made of how much the amending of legislation affects imprisoned persons. If some type of change occurs in legislation, then imprisoned persons should be informed and the reasons behind the approved decisions must be explained to them, and any problems that arise must be resolved. Explanatory work should also be performed with imprisoned persons, so that they would be able to “digest” the changes which were planned in advance.

Thirdly, dissatisfaction or disagreement regarding the accepting of decisions by the prison administration. This may be caused by rules established by the prison administration, to which all persons staying on prison territory must comply, but alas the prison sometimes disregards these requirements, which is cause for displeasure among imprisoned persons. In addition there are confusing rules, relationships and conflicts between imprisoned persons, imprisoned persons and prison administration or employees. This would include events such as poor communication systems, scandals, incoherent rules for fellow

imprisoned persons and guards, unstable command chains, bickering/conflicts between guards and administrators, etc., as well as the unequal treatment of imprisoned persons, for example, the favouring of opinion leaders. A result of the favouring of such socially unequal and informal groups may lead to disorder among imprisoned persons and negative disposition towards the activities of the administration, which in turn may lead to the settling of scores between imprisoned persons. Also, hollow promises, for example: on Wednesday you can use the weight room – in actuality they were not allowed to do so, and the improper placement of imprisoned persons inside the prison. This type of disorganisation in the state is a precondition for the occurrence of prison disturbances. Specific rules should be established on the part of the prison administration, the following of which should be demanded from all those staying on the territory of the prison. In order to improve the contact between imprisoned persons and prison officials, the turnover of personnel should be reduced.

To conduct the research, the author of the work set the hypothesis: “The long-term deprivation of imprisoned persons is the main reason leading to prison disturbances.” The given hypothesis was confirmed. Reasons cited by experts confirmed that the main circumstance leading to disturbances is changes to legislation regulating imprisonment and dissatisfaction with the living environment.

With the given work, the author wishes to provide prison officials with knowledge on what a prison disturbance is, the main reason for them, and most importantly, how to avoid and prevent them in the future. The author of the work has cited recommendations which prisons could follow in their activities, and hopes that the provided knowledge and recommendations are of assistance in raising the professionalism of prison officials and the preparation of risk assessments for prisons.

The author of the work would like to thank the Estonian Public Service Academy, the Ministry of Justice, Tallinn Prison, Tartu Prison, Murru Prison and Viru Prison employees, who helped in the preparation of this work. Special thanks to Gunnar Bergvald and Uno Traat.

KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

- Carrabine, E. 2005. Prison Riots, Social order and The Problem of Legitimacy. - in: The British Journal of Criminology p.896-913
- ERR Uudised: 29.0.2009 <http://194.126.124.214/index.php?06136642>
- Goldstone, Jack A., Useem B. 1999. Prison Riots as Microrevolutions: An Extension of State-Centered Theories of Revolution, The American Journal of Sociology. Vol. 104, No. 4. , pp. 985-1029.
- Hartung, Frank E., Floch M. 1956. A Social-Psychological Analysis of Prison Riots: An Hypothesis, The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science. Vol. 47, No. 1. , pp. 51-57.
- Justiitsministeeriumi hädaolukordade lahendamise kava 2007. "Hädaolukordade ülevaade 1990 – 2007".
- Justiitsministri Käskkiri: Justiitsministeeriumi hädaolukorra lahendamise kava kinnitamine . Hädaolukorraks valmisoleku seaduse § 9 lg 1 p 3 ja Vabariigi Valitsuse seaduse § 52 lg 1 alusel 13.02 2006.a. Nr 31.
- Justiitsministeeriumi Vanglate riskianalüüs 2009
- Justiitsministeerium. <http://www.just.ee>
- Justiitsministeerium. <http://www.vangla.ee>
- Karistusseadustik. 6.06.2001.-RT I 2001, 61, 364, RT I 2007, 13, 69
- Kerb A. 2006. Mäss kultuuris; Tartu Ülikool Semiootika osakond: <http://metsaloom.sisust.pri.ee/M%C3%A4sskultuuris.pdf> 09.11.2008
- Krips H. 2005; "Suhtlemisoskustest õpetamisel ja juhtimisel"; Tartu Ülikooli Kirjastus
- Lagerspetz M. 2006."Sissejuhatus sotsioloogiasse"; Loengukonspekt - peatükid 1-9, TLÜ Eesti Humanitaarinstituut – sotsioloogia: www.hot.ee/ihe/SissejuhSotsKuniPtk9.rtf 09.11.2008
- Lagerspetz M. 2006. „Mis on sotsiaalne probleem“; Vabariigi presidendi akadeemilise nõukogu, sise-ja rahvusliku julgeoleku komisjoni ettekanne: <http://vp2001-2006.vpk.ee/img/pilt.php?gid=76326> 09.11.2008
- MacCormick, Austin H. 1954. Behind the Prison Riots, Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 293, Prisons in Transformation. pp. 17-27.

- Postimees: 29.03.2009
http://rooma.postimees.ee/110205/online_uudised/157551.php
- Postimees: 29.03.2009 <http://www.postimees.ee/?id=73743>
- Sparks R. 2004; "Punishment and society"; Volume 6 2004
- Useem B.; Kimball, Peter A. 1987. A Theory of Prison Riots, Theory and Society. Vol. 16, No. 1. , pp. 87-122
- Useem B.; Camp, Graham C.; Camp, George M. 1996. Resolution of Prison Riots Strategies and Policies
- Vangistusseadus. 14.06.2000.- RT I 2000, 58, 376: (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13009883> 03.01.2009)
- Ühtegi R. 2007. Kaitseleidu kasutamine mässutõrjeoperatsioonidel. "Kaitse Kodu", NR. 7 [75/521]. lk 34-39

Lisa 1.

Ankeetküsimustik

Küsimustiku täitmise juhend

Lugupeetud vastaja!

Küsitlus viiakse läbi lõputöö raames, mille üheks eesmärgiks on selgitada välja vanglarahutuste tekkepõhjused.

Küsimustele vastamisel on oluline, et vastaksite oma kogemuste ja teadmiste põhjal. Küsimuste tulemused võetakse kokku statistilises analüüsis, küsimustiku ankeedi täitja jääb **anonüümseks**.

Küsimustikus on kahte tüüpi küsimusi:

1. *valikvastustega*, mille puhul tuleb valida **üks** Sinu arvates sobivaim vastusevariant ning märgistada see selliselt, et kriipsutada sobiva variandi tähele joon alla või ring ümber. Kui loetelus puudub Sinu arvates sobivaim variant, siis võid selle ise lisada.
2. *avatud küsimused*, mille puhul palun ise välja kirjutada Sinu arvates “õigeim” vastus märksõnadena.

Küsimustiku lõpus on võimalik avaldada ka oma arvamust vanglarahutuste kohta vabas vormis. Küsimustele vastamiseks kulub kõige rohkem 15-25 minutit, mis loodetavasti ei sega oluliselt igapäevaseid toimetusi.

Ette tänades!

Soovi korral/jääb anonüümseks kasutan ainult statistika koostamisel

Kalle Kitsing
Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledži üliõpilane

Nimi:
Vanus:
Sugu:
Vangla:

Küsimused

1. Kui kaua Te olete vanglas töötanud?
 - a) 1 kuu kuni 1 aasta
 - b) 1 kuni kolm aastat
 - c) 3 kuni 6 aastat
 - d) 6 kuni 10 aastat
 - e) 10 kuni 15 aastat
 - f) 15 kuni 20 aastat
 - g) 20 kuni 25 aastat
2. Mis positsioonil/ ametiastmel Te hetkel töötate?

- a) Vangla peainspektor
 - b) I Klassi vanglainspektor
 - c) II Klassi vanglainspektor
 - d) I Klassi valvur
 - e) II Klassi valvur
 - f) Lahkunud teenistusest
 - g) Justiitsministeerium
3. Mis on Teie haridustase?
- a) Kesk- eri haridus
 - b) Kesk – haridus
 - c) Rakenduslik kõrgharidus
 - d) Kõrgharidus
4. Kui sageli Te olete vanglarahutustega kokku puutunud?
- a) Ei ole üldse kokku puutunud
 - b) Vähemalt korra
 - c) Vähemalt paar korda
 - d) Rohkem kui paar korda
 - e) Ei ole küll ise otseselt kokku puutunud, kuid olen nendest teadlik
5. Valige endale sobivam variant:
- I. Kui Te ei ole ise isiklikult üldse kokku puutunud mõne rahutusega, aga olete näinud mõnda rahutust ja teadlik nende rahutuse põhjustest, siis kui raske oli juhtkonnal Teie arvates seda rahutust maha suruda?
- a) 1 – lihtne
 - b) 2 – piisavalt lihtne/raske, et maha suruda
 - c) 3 - keeruline
- II. Kui olete kokku puutunud, siis kui raske oli seda viimast rahutust maha suruda?
- a) 1 – lihtne
 - b) 2 – piisavalt lihtne/raske, et maha suruda
 - c) 3 - keeruline
6. Kui kaua kulus aega selle rahutuse maha surumiseks?
- f) 15 - 30 minutit
 - g) 30minutit - 1 tund
 - h) 1tund - 3 tundi
 - i) 3 – tundi - 6 tundi
 - j) 6 tundi - üks päev
 - k) 1 päev või enam
7. Kui palju ametnikke oli vangla kollektiivist kaasatud selle rahutuse mahasurumiseks?
- a) Ei kaasatud ühtegi inimest
 - b) 1-10 inimest
 - c) 10-25 inimest
 - d) 25 -100 inimest
 - e) 100 või enam inimest
8. Kas antud rahutuste käigus oli vigastatuid või surnuid?

Vigastatuid:

- a) Ei olnud ühtegi inimest
- b) Jah, oli 1-2 inimest
- c) Jah, oli 2-3 inimest
- d) Jah, oli 3-4 inimest
- e) Jah, oli 4-5 inimest
- f) Jah, oli 5 või enam inimest

Surnuid:

- a) Ei olnud ühtegi inimest
- b) Jah, oli 1-2 inimest
- c) Jah, oli 2-3 inimest
- d) Jah, oli 3-4 inimest
- e) Jah, oli 4-5 inimest
- f) Jah, oli 5 või enam inimest

9. Kas antud vanglarahutuse mahasurumiseks kasutati jõudu (erivahendeid) või lahendati kõik läbirääkimiste teel?

- a) Jah, kasutati jõudu (erivahendeid)
- b) Jah, kõik lahendati läbirääkimiste teel
- c) Ei tea

10. Kas antud vanglarahutuse mahasurumiseks oli tehtud mingi plaan või mitte?

- a) Jah
- b) Ei
- c) Ei tea

11. Millest oli antud rahutus Teie arvates tingitud?

- a) Kunstlikult kinnipeetavate poolt, et näidata oma võimu (provokatsioon)
- b) Kinnipeetavad väitsid, et neid koheldi ebainimlikult (inimväärikus)
- c) Kinnipeetavad olid jäänud millestki ilma (näiteks palk jäi saamata)
- d) Kinnipeetavad olid mingi nähtuse või muutuse vastu (näiteks muutus seaduses)
- e) Kinnipeetavate omavaheline arveteklaarimine, mis kulges edasi mässuks
- f) Või olid need tingitud millestki muust.....

12. Kas antud rahutuse korral olid kinnipeetavad esitanud ka omapoolseid tingimusi?

- a) Jah, olid küll
- b) Ei olnud

c) Ei oska öelda

13. Kui esinesid kinnipeetavate poolt tingimused, siis millised need olid?

- a) Kas konkreetsed ja reaalselt täidetavad
- b) Konkreetsed ja pikaajaliselt täidetavad
- c) Segased ja pikaajaliselt täidetavad
- d) Ebareaalsed täitmiseks

14. Kus antud rahutus toimus?

- a) Kambertüüpi vanglas
- b) Laagertüüpi vanglas
- c) Muus kohas.....

15. Mis on Teie arvates **peamine** asjaolu, mis võib põhjustada vanglarahutust?

- a) Inimlike vajaduste rahuldamatus
- b) Ebapiisavad sporditegemise võimalused
- c) Karm kord
- d) Vanglaametnike vähesus
- e) Kehv toit
- f) Suur vangla
- g) Laagertüüpi vangla
- h) Kambertüüpi vangla
- i) Muu.....

16. Mis on Teie jaoks peamine kinnipeetavate vägivalda soosiv asjaolu?

- a) Kaaskinnipeetavad
- b) Vangla juhtkond
- c) Töömured
- d) Ebaratsionaalne vabaaja kasutamine
- e) Eluoluga seotud asjad
- f) Kehvad elutingimused
- g) Ülerahvastatus
- h) Rassierinevused
- i) Sotsiaalne ebavõrdsus

j) Muu.....

17. Kas vanglarahutused tekivad Teie arvates kergemini?

- a) Nädalavahetustel
- b) Nädala algul
- c) Nädala keskel
- d) Nädala lõpul
- e) Ei oska öelda
- f) Muu.....

18. Kas Teie arvates on vanglarahutus see, kui mässajateks on?

- a) 1 - 2 inimest
- b) 2 - 3 inimest
- c) 3 - 6 inimest
- d) 6 - 9 inimest
- e) 10 või enam inimest
- f) Muu.....

19. Kas Teie arvates tuleks teha vanglas selle alast ennetustööd?

- a) Jah, targem oleks tegeleda põhjustega enne rahutusi
- b) Jah, targem oleks tegeleda põhjustega pärast rahutusi
- c) Ei, ole vajadust
- d) Ei, pole mõtet

20. Mida tähendab Teie jaoks „vanglarahutus“?

.....
.....

21. Mis on Teie arvates vanglarahutuste **peamised** põhjused?

.....
.....

22. Mis Teie arvates peaks tegema, et vanglarahutusi ära hoida?

.....
.....

Aitäh vastuste eest!